

ΕΤΟΣ Β΄ ΤΕΥΧΟΣ 11
 ΒΙΒΛΙΟΦΗΛΑΝΘΡΩΠΟΣ 1920
 ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
 ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΥ
 ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
 ΑΘΗΝΩΝ

Ο ΝΕΟΣ ΠΟΙΜΗΝ

ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΠΛΗΡΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΜΟΝΟΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ ΕΝΩΣΙΜΟΝ ΑΥΤΟΙΣ

Ο "ΝΕΟΣ ΠΟΙΜΗΝ", ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1919

Παρά τὰς παντοίας τῶν περιστάσεων δυσμενείας κατα-
 τήσας αἰσίως εἰς τὸ τέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ αὐτοῦ δολίχου
 θεωρεῖ ὁ «Νέος Ποιμὴν» καθήκον ἑαυτοῦ νὰ ἐκφράσῃ τὰς
 εὐχαριστίας αὐτοῦ πρὸς πάντας τοὺς ὑποσδήποτε, ἠθικῶς ἢ
 πνευματικῶς ἢ ὕλικῶς συνεργήσαντας εἰς τὴν εὐδωσίαν αὐ-
 τοῦ, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ Πανισχυοῦ Μητροπολίτου
 Φιλαδελφείας κ. Χρυσοστόμου καὶ τῶν προφρόνων ὑποστη-
 ριζάντων αὐτὸν εἰς τὴν ἐναρξιν τοῦ καλοῦ ἔργου, ἐκ τῶν
 πρώτων δὲ τοῦ κ. Ποτοσάκη Ἀθανασίου καὶ τοῦ κ. Κ.
 Γαλάνη. Ἡ ἀρχὴ λογιζέται ἡμῖν τοῦ παντός, καλὴ δὲ ἀρ-
 χὴ προοικονομεῖται καὶ καλὸν τέλος. Εἶναι μέγα τι ὑπὸ τὰς
 παρούσας περιστάσεις, εἰάν ἡδυνήθη νὰ ἀνταποκριθῇ ἔστω
 καὶ εἰς τὸ πολλοστὸν τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, πέποιθε δὲ
 ὅτι τὴν καύχισιν ταύτην οὐδεὶς θὰ ἀρνηθῇ αὐτῷ, παρεκ-
 τὸς τῶν μολαίπων τῶν τυπογραφικῶν, οὗς φέρει ἐνιαχοῦ

τοῦ σώματος αὐτοῦ¹. Ἄλλ' οὔτε οἱ μάλωπες οὔτοι, ἰάσιμοι ἄλλως, οὔτε ἄλλαι δυσχέρειαι παρόμοιαι ἀποθαυρύνουσιν αὐτὸν, ἀλλὰ πεποιθῶς εἰς ἃ ἔχει κεφάλαια καὶ ἐφόδια ἠθικά, εἰσέρχεται θαρραλέως εἰς τὸ δεύτερον ἔτος τῆς σταδιοδρομίας αὐτοῦ, ἔχει δὲ διὰ βεβαίας ἐλπίδος, ὅτι ἡ πρόφρων συνεργασία τῶν ἤδη συνεργασθέντων οὐ μόνον θὰ συνεχισθῇ μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας, ἀλλὰ θὰ εὐρη καὶ ἄλλους μιμητὰς προθύμους, ὅτι ὁ ἅγιος Φιλαδελφείας θὰ ἐξακολουθῇ καὶ μακρόθεν νὰ ἐνδιαφέρεται περὶ τῆς εὐοδώσεως τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ τέκνου, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας, ἡ νῦν ὑπὸ τὸν πρόεδρον αὐτῆς ἅγιον Δαρδανελλίων κ. Βιρηναίον φροντίζουσα περὶ τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον διαρρυθμίσεως τοῦ ἐπισήμου Ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, θὰ ἀξιώσῃ ὁμοίως προνοίας καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ παράστημα.

Συνειργάσθησαν δὲ πλὴν τῶν ἀπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ὁ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς Μεγάλης Σχολῆς κ. Β. Μυστακίδης καὶ ὁ Μέγας χαρτοφύλαξ καὶ χρονογράφος Μ. Ι. Γεδεών. Προφρόνως συνεισέφερον τὴν ἑαυτῶν συμβολὴν ὁ ἅγιος Σκοπέλου κ. Γεννάδιος, ὁ Μητροπολίτης Ἀγκύρας κ. Γερβάσιος, ὁ ἀπορφανίσας καὶ τὸν «Ν. Ποιμένα» καθηγητῆς τῆς Ροβερτείου σχολῆς κ. Α. Ἰλιού, ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος κ. Ἀθηναγόρας καὶ ὁ ἐν *Manchester* πρωτοπρεσβύτερος Κ. Καλλίνικος. Δὲν καθυστέρησεν οὐδὲ ὁ ὁμώνυμος τοῦ Ἀρσολαγίου ἀρχιμανδριτῆς (Δ. Μ.). Ἐκ τῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ἐδημοσίευσαν ὁ κ. Π. Κομνηνός, ὁ ἅγιος Σελευκείας κ. Γερμανός, ὁ ἱερολο-

¹) Διορθοῦνται κατωτέρω ἐν ὑποσημειώσει.

γιώτατος κ. Β. Στεφανίδης, καὶ ἡ Σύναξις, καὶ δὴ ὡς ἐξῆς :

Ἡ Σύναξις.

Τὸ πρόγραμμα ἡμῶν	Τσυχ. 1
Ποίμνη καὶ Ποιμὴν	» 1 — 3
Αἰσιοδοξία καὶ ἀπαισιοδοξία ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ	» 3.6 — 9. 11 — 12
Γεωγραφικὰ ἐκ τῆς Κ. Διαθήκης	» 4
Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐν τῷ δράματι τῆς ἱστορίας καὶ τὰ μαθήματα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος	» 5
Ὁ δεύτερος γάμος τῶν κληρικῶν	» 6
Ὁ Θεὸς ἐν θυέλλῃ	» 6
Ἡ συλλογὴ τῶν Ψαλμῶν καὶ τὰ διπλά ἐν αὐτοῖς	» 10 — 11
Τὸ Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καὶ ἡ μεταρρυθμίσεις αὐτοῦ	» 10
Ἡ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτεταῖς τῆς Ἀμερικῆς Ἐπισκοπιανὴ Ἐκκλησία κτλ.	» 11

Β. Στεφανίδης

Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῶν Συνόδων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου	» 1 — 2
Περὶ τῶν ἐγκρίτων ἀρχιερέων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου	σ. 149 » 3
Τὸ χρέος τοῦ Κοινοῦ καὶ ἡ Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχ.	» 4 — 5
Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ραφαήλ ὁ Α' καὶ τὸ πατριαρχικὸν χαρακτῆρ	» 6

Ὁ καθαρισμὸς τῆς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχ. ἐκλεγούσης συνλεύσεως	440, 466 Τευχ. 7— 8
Ἡ πρὸ τοῦ Σουλτάνου ἐπίσημος πα- ρουσίασις τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχοῦ	» 9
Ἡ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἀνθήσεις ἐπισκοπῶν καὶ ἀρχιεπι- σκοπῶν εἰς Μητροπόλεις	» 10
Δρ. Τσέδα Μήτροβιτς	» 10
Ἀπόπειραι περιορισμοῦ καὶ καταρ- γήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρ- χείου κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν	» 12
Φιλαρέτου Βαφείδου (Μητροπ. Διδυ- μοτείχου) περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς ἀγαμίας τῶν κληρικῶν	» 12

Ὁ ἅγιος Σελευκείας

Σουηδικὴ Ἐκκλησία	» 8
Τὸ μάρτυριον τοῦ Ἁγίου Πολυκάρ- που	» 10
Βιβλιογραφικὸν Δελτίον	» 10
Ἡ ἀπολύτρωσις τῆς Ἁγίας Σοφίας	» 11
Φροῦδαι ἐλπίδες	» 12

II. Κοινωνίος

Ἐπὶ τὰ ἔγνη τῶν Λειψάνων τοῦ ἐν Ἁγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου	» 1
Τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας	» 2
Ὁ συγγραφεὺς τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου	» 3

Ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία	Τευχ. 5— 6
Ἡ προκατάληψις τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας	» 7

B. Μυστακίδις

Ἀρμενία. Ἀρμενικὸν Βασίλειον	» 1
Μωάμεθ ὁ Πορθητῆς καὶ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος	» 2
Χρονολογικά. Ἔτη θεογονίας, Ὀλυμ- πιάδων, Ἰνδικτιῶνος	» 3
Γρηγόριος ὁ ΣΤ' καὶ ὁ Σουλτάνος Ἄβδουλ Ἀζίζ	» 3
Αἱ λέξεις Ἑλλην, Γραικός (Γραικύλος), Ρωμαῖος, Γραικο-ρωμαῖος	» 4
Σκωριῶν ἀνακαμίνευσις	» 8— 9

M. Γεδεῶν

Ἐθολόγιον καὶ Μαργανεῖαι	1
Ἀλληλεγγύη συντεχνιῶν	» 6
Βιβλιολογικὸν δελτίον	» 9
Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου ἐπιτάφιος εἰς Ἡσαΐαν Πισάνον	» 11
Βιβλιολογικὸν Δελτίον	» 11

Ἁγιος Σκοπέλου

Ἐπιστολιμαία Διατριβὴ περὶ τοῦ ἀσυμ- βιβάστου τῶν χαρακτήρων ὡς λόγου διαζυγίου	» 3
Τὸ ἔργον Charles Diez Βυζάντιον	» 12

"Αγιος Ἀγκάρας

Τὸ μεγαλειόν τοῦ Ἑλληνισμοῦ Τεῦχ. 5

Α. Ἡλιοῦ

Σκέψεις περὶ τῆς μελετωμένης ἰδρύ-
σεως κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν > 7
Στάδια συνεργασίας ἐν τῇ κοινωνίᾳ
τῶν Ἐκκλησιῶν > 9

Ὁ ἅγιος Μέγας Πρωτοσύγκελλος

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Πατριαρχικῆς καὶ
σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου
Διονυσίου τοῦ ἐν Ὀλύμπῳ > 11—12

Ὁ Ἀρεοπαγίτης

Ἡ τῆς Ἀμερικῆς Ἐπισκοπιανῆ Ἐκ-
κλησία καὶ τὸ παγκόσμιον Χριστια-
νικὸν συνέδριον > 9

Κ. Ν Καλλίνικος.

Ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία καλλιερ-
γοῦσα σχέσεις > 12

Ἐκ τῶν παραγραμμάτων, τῶν παρεισφερασάντων κατὰ
τὴν ἀπουσίαν τῆς Συντάξεως, διορθοῦνται ὧδε τοῦλάχισ-
τον τὰ ἐπιρρεάζοντα τὸ νόημα. Σημειοῦνται μόνον οἱ

ἀριθμοὶ τῶν σελίδων καὶ τῶν σειρῶν, ἀριθμουμένων ἀ-
νωθεν.

195, 9 ἐκτάσεις ἀ(γτί) ἐκτάκτος—13 δωρικῶν ἀ. ἰω-
νικῶν—196, 5 πρὸς ἀ. πρὶν—12 οὐδὲ αἱ ἀ. ἀλλ' αἱ—
14 κείμενα ἀ. αὐτῇ : κείμενα—197, 29 ὡς φόρου ἀ. οἱ
φόρου—198, 25 ἄνευ ἀ. ἄνω—199, 6 δι' αὐτῆς ἀ. δι' αὐ-
τῶν—202, 29 διαδοθεὶς δὲ ἀνά ἀ. διαδοθεὶς ἀνά...—
203, 3 πρώτους αἰῶνας τοῦ ἀ. πρώτους τοῦ—17 τῶν ἱ-
θαγενῶν ἀ. ἰθαγενῶν—204, 11 οἶαι ἀ. εἶναι—205, 24 ἀλ-
λαχόθεν ἀ. ἀλλαχοῦ—26 διασπορᾶς ἀ. διασπορεῖς—30
πύλης ἀ. πόλεως—206, 1 λόγῳ χάρις ὑπάρχουσαι ἀ.
λόγῳ ὑπάρχουσαι—2 διασπορᾶς ἀ. διασπορεῖς—19 τῆς
πρὸς ἀ. τοῖς πρὸς—207, 17 ἐπαναλαμβάνοντες ἀ. ἐπαναλαμ-
βάνει—208, 14 καταλύται—ἀ. καταλύσαι—257, 16 δεσεις
ἀ. παραδώσεις—259, 5 καὶ ὀλίγου ἀ. κατ' ὀλίγον—6 πολ-
λὰ ἀ. πολὺ—11 ἀπαυδῶσι ἀ. ἀπαντῶσι—13 ἢ ἀ. καὶ—16
λαβὸν ἀ. ἔλαβεν—260, 16 καὶ τότε ἀ. καὶ τὴν δὲ—261, 3
δυσαντίλεκτον ἀ. δυσανεξήγητον—10 δι' οἰασδήποτε... ἐκ
ἀ. ἐξ οἰασδήποτε... ἐτι—262, 7 τῶν πρὶν ἀ. τῆς πρὶν—
263, 1 Ἄρνης ἀ. Ἄρτης—11 ἐκτεινόμενον ἀ. ἐκτεινομένης—
18 ταῖς ἐπιστήμαις ἀ. τῶν ἐπιστήμων—264, 18 κέντρῳ αὐτοῦ ἀ.
κέντρῳ αὐτῷ—24 καὶ ἐπὶ ἀ. ἐπὶ—265, 6 τῆς ὁποίας ἀ. τῆς θυ-
σίας—9 διαβροῦσσα ἀ. διδάσσα—23 ἀπειρηκὸς καὶ καταβε-
βλημένον ἀ. ἀπειρικὸς καὶ καταβεβλημένος—266, 20 εἶτε
ὡς ταγοὶ—ἀ. εἶτε ταγοὶ—267, 12 ἐπικρατῶν ἀ. ἐπικρατεῖ
—15 ρώμης ἀ. θύμης—269, 22 καθ' ἧς ἀ. καθ' ἧν—23
ἀκουμένη ἀ. ἀκουσμένη—270, 16 τῶν λεγομένων ἀ.
τὴν λεγομένην—18 τοῖς ἀ. τῆς—31 αὐτοῦς ἀ. αὐτοῖς—
272, 5 χορῆζόντων ἀ. χορῆζον—14 ὡς τράγον ἀ. ἢ τρέγον
—27 ἡμῶν ἀ. ἡμῖν—322, 20 ὡς τὸ ἀ. καὶ τὸ—224, 26

ἄμωμος ἄ. ἄμωμον—325, 23 ἔλθειν ἄ. ἔλπειν—327, 9
καὶ εὐδαμ. ἄ. εὐδαμ.—330, 17 τίνειν ἄ. τίνων—21 καὶ
τῶ ἄ. καὶ ἐν τῶ—335, 1 ἀπαλ. τὸ Ι΄.—336, 2 τρύφη-
σον ἄ. τρύφηνον—3 ψῆ ἄ. μῆ—18 χρηστός ἄ. Χρηστός—
337, 10 τῶν λαῶν ἄ. λαῶν—24 ἀπονέμουσαν ἄ. ἀπονέμου-
σιν—338, 8 ἐνδιαφ. ἄ. τῶν ἐνδιαφ.—339, 20 ἐκείνους ἄ.
ἐκείνων—390, 2 δίδιους, ἄ. δίδιως—23 ὦν ἄ. ὦς—391
17 (πρόσθεσ Γ΄)—21 ἀπαξίας ἄ. ἀναξίως—393, 6 καθ΄
ἑαυτὴν ἄ. καθ΄ ἑκάστην—12 ἐν τῶ παρόντι ἄ. ἐν τῇ πα-
ρούσῃ—19 μέλημα ἄ. μάθημα—394, 11 ἀνθρώπου ἄ. κό-
σμου—398, 10 ὡς τοιαύτη ἄ. ὡς τοιαύτης—28 ἐλλείψεις
τῶν καθ΄ ἕκαστα α. ἐλλείψεις τῶν ἕκαστα—403, 11 τὰς
κρατούσας δόξας ἄ. τῆς κρατούσης δόξης—405, 21 ἰδίας ἄ.
ἰδίως—28 ἑαυτὴν καὶ ὑπερ. . . ἄ. καθ΄ ἑαυτὴν ὑπερ.—
407, 9 καὶ ὡς ἄ. ὡς—408, 21 καὶ οἶον ἄ. οἶον—26 ἔχον-
τα ἄ. ἔχουσα—409, 8 ἀκέραιον ἄ. ἀνώμαλον—16 καὶ τοῦτο
ὄχι ἄ. καὶ ὄχι—28 ὑπάρχων ἄ. ὑπάρχει—410.3 καταστά-
σεων ἄ. κατανήσεων—418, 18 ἐκδεδομένον ἄ. ἐκδιδόμενον
—19 ὑπονοία ἄ. ἐννοία—449, 3 ἀπαξίως ἄ. ἀναξίως—
450, 2 γνησίας ἄ. γνησίως—451, 16 τοῦ κακοῦ ἄ. τῶν κα-
κῶν—27 ἀντίθετον ἄ. ἀντίθεον—454, 28 διδασκαλίαν ἄ.
δικαιολογίαν—457, 18 ὡς ἄ. ἢ—460, 10 πατρικῶς ἄ. πα-
τρικῆς—462, 2 ἀλλ΄ ὡς ἄ. ἀλλ΄ αἰ—463, 6 amissio boni.
464, 4 oppositione saeculi—505, 15 συνήθη ταῖς θεαῖς
Γραφαῖς ἄ. συνήθειαν τῆς θείας Γραφῆς—511, 11 Chadar
513, 1 τὴν περὶ τοῦ προκειμένου ἄ. τὴν περὶ τοῦ παρὶ του
—517, 17 ἐνσυνείδητον ἄ. εὐσυνείδητον—520, 6 τελειώ-
τητα πλήν καὶ ἄ. τελειότητα καὶ—14 τὰς ἐγγυτέρας ἄ.
τῆς ἐγγυτέρας—36 τὴν ἰδίαν αὐτῶν. . . ἀγομένων. . . σα-
φῶν—522, 11 ἢ ὅσων ἄ. ὅσον—25 βούλησιν, τούτου δὲ
δηλοῦντος τὸ . . . κτισμάτων. καὶ μόνον.

Η ΜΩΣΑΪΚΗ ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΑ

Α΄.

Ἡ γῆ δὲν ἦτο πάντοτε εἰς ἡ· κατάστασιν παρουσιάζε-
ται σήμερον. Ὑπῆρχε καιρὸς—ἐπέρασαν ἕκτοτε ἑκατομ-
μύρια ἔτη, ἀποφαίνεται ἡ ἐπιστήμη—καθ΄ ὃν ἀμόρφωτος
ἀκόμη καὶ ἀκαθόριστος καὶ χαώδης, ἀπετέλει ἐν νεφελοειδῶς
ἀραιωτάτης ἐσωτερικῆς ὑφῆς μετέωρον, περὶ τὸν ἥλιον ὡς
περὶ κέντρον περιδινόμενον, δυνάμει τῆς ἔλξεως τῆς διέπου-
σης τὰ σώματα. Περιτετυλιγμένη εἰς παχυτάτην ἀτμόσφαι-
ραν, μεστὴν φλεγόμενων ἀερίων καὶ καταπυκνουν ἐκ μεταλλι-
κῶν οὐσιῶν, τὰς ὁποίας ὁ πεπυρακτωμένος τῆς πυρῆν ἐξέ-
πεμπε πανταχόθεν, παρουσίαζε τότε ἡ γῆ σκοτεινὸν καὶ ἀ-
διαπέραστον εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας μύδρον, ὅστις κάθι-
δρος ἐχάρασσε τὴν φλογώδη τροχίαν του περὶ τὸ πλανη-
τικὸν του κέντρον. Ἀλλὰ τὸ πυριφλεγὲς καὶ ἀεριώδες τοῦτο
ἀνάκραμα, διερχόμενον κατὰ τὴν περὶ τοῦ ἥλιου πορείαν
του ἀπὸ τὰς ψυχρὰς καὶ παγετώδεις τοῦ κενοῦ διαστήμα-
τος ἐκτάσεις, ἀπειψύχετο μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ περιστέλλε-
το κατ΄ ὄγκον σημαντικῶς. Τὴν ἀεριώδη τότε κατάστα-
σιν ἐπηκολούθει ἡ ὑγρὰ καὶ ταύτην ἡ στερεά.

Ἐκ τῶν ὁλοκῶν στερεοποιουμένων ἐπὶ τῆς γῆνης ἐπι-
φανείας ὑδάτων διεμορφούτο βαθμηδὸν ὁ φλοιὸς τῆς γῆς,
ἐπιπολαιότερος κατ΄ ἀρχὰς, παχύτερος καὶ εὐρωστότερος
μετὰ ταῦτα, σειόμενος ἀκαταπαύστως, σφαδιάζων, διαρρη-
γνύμενος καὶ κατακλυζόμενος ἀπὸ πεπυρακτωμένα ὑγρὰ καὶ
ρευστοῖς γρανίτας, οὓς ἡ τε πυρπολουμένη ἀτμόσφαιρα καὶ
τὰ γῆϊνα ἔγκυα ἐξέπεμπον μετὰ μύριων μυκηθμῶν. Προϊού-

σης ἐν τούτοις τῆς βαθμιαίας ἀποψύξεως, οἱ ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ φλογώδεις ἀτμοὶ ἀποκαθίσταντο εἰς ραγδαῖον ὑετόν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφορήτως θερμόν, χλιαρώτερον δ' ἀκολούθως ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ὅστις ἐν μέσῳ τρομερῶν ἀστραπῶν, βαρυγδούπων κεραυνῶν καὶ γνοφερῶν λαιλάπων κατέβρεχε τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ διὰ πρῶτην ἤδη φοράν ἐπέτρεπεν εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας νὰ διασχίσουν τὸ τέως ἀδιαπέραστον ἀτμοσφαιρικόν της περιβλήμα καὶ ἐπιθέσουν τὸ πρῶτον φαιδρὸν φίλημα ἐπὶ τοῦ γῆινου κελύφους, διαυλακουμένου τώρα πλέον ὑπὸ πολλῶν ρυτίδων· διότι οἱ προηγούμενοι σεισμοί, σφαιδασμοὶ καὶ συγκλονισμοὶ εἶχον πολλαχῶς ἀναστατώσει τὴν γῆϊνὴν ἐπιφάνειαν, ποὺ μὲν διαρρήξαντες, κατασπαράξαντες καὶ διαλύσαντες τὰ ἐδάφη, ποὺ δὲ συνθλάσαντες, ἐκτινάξαντες καὶ ἐξαρθρώσαντες αὐτὰ καὶ δημιουργήσαντες οὕτως ἀφ' ἐνὸς μὲν τοὺς λάφους καὶ τὰ ὄρη, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς βαθείας ἐκείνας δεξάμενάς, ἐν αἷς ἀπεχώρησαν τὰ ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων καταρρεύσαντα νερά.

Μὲ τὴν θωπείαν μολοντοῦτο τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, μὲ τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν ἀπόλουσιν τῆς ἀνακουφισθείσης ἀτμοσφαίρας καὶ μὲ τὴν ἐπελθοῦσαν εἰς τὰ στοιχεῖα καταπράυνσιν, ἐπεκράτησαν ἐπὶ τῆς γῆς συνθῆκαι ἡμερώτεραι. Τὴν κολοσσαίαν καὶ τρομακτικὴν, ἀλλ' ἀνανθή καὶ μονότονον φυτεῖαν τῶν ὑψικαρῶν λυκοποδίων, λεπιδυδένδρων, ἵππουρίδων καὶ πτερίδων, τὴν χαρακτηρίσασαν τὴν Ἀνθρακώδη περίοδον, διεδέχθη φυτεῖα μικροτέρα μὲν κατ' ὄγκον, ἀλλ' εὐαυθής, πολύχρους καὶ καρποφόρος. Τὰ δὲ μαλάκια καὶ ἐγχωματογενῆ τῆς Προτεροζωϊκῆς ἐποχῆς, αἵτινα ἐπεσκίασαν ἔπειτα οἱ θαλάσσιοι σκορπίοι, οἱ τριλοβίται καὶ τὰ ἀσπόνδυλα τῆς πρωϊαιτέρας Παλαιοζωϊκῆς ἐποχῆς διὰ νὰ συνεχισθοῦν καὶ ταῦτα ἀπὸ τοὺς ἰχθύς καὶ τὰ ἀμφίβια τῆς ὀψιαιτέρας Παλαιοζωϊκῆς καὶ τοὺς νοθοσαύρους, ἰχθυοσαύρους, λαβυρινθόδοντας, πτεροδακτύλους καὶ λιπαὰ δεινοθή-

ρια τῆς Μεσοζωϊκῆς, ἐπηκολούθησαν τέλος τὰ μεταγενέστερα γνωστὰ ζῶα τῆς Καινοζωϊκῆς ἐποχῆς μας, μετὰ τὰ ὁποῖα ἔσχατος ὄλων προῆλθεν εἰς τὸ μέσον ὁ ὑπέρτερος ὄλων ἄνθρωπος.

B'.

Τοιαύτη ὡς ἐν καρνοφλοῖφ ἡ ἱστορία τοῦ ἡμετέρου πλανήτου, καθὼς χειραπτῶς φαυερόνει ἡ Γεωλογία, ἡ τὸν φλοῖδον τῆς γῆς δίκην ἡλεμονίου κόψασα καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἡλικίας του ὡς ἐν πίνακι θεωρήσασα, ἡ Παλαιοντολογία, ἡ τὰ ἀπολιθώματα τῶν παμπалаίων φυτικῶν καὶ ζωϊκῶν εἰδῶν ἐπὶ τῶν γῆϊνων στρωμάτων εὐροῦσα ἀποτετυπωμένα, καὶ ἡ Ἀστρονομία, ἡ διὰ τοῦ τηλεσκοπίου καταβιβάσασα ἐγγύτερον τὰ οὐράνια σώματα, διὰ τοῦ φασματοσκοπίου μελετήσασα τὴν ἐσωτερικὴν ὑφήν των καὶ ἐκ τῆς ἐξελισσομένης ἐν τῷ στερεώματι ἀπτρικῆς ζωῆς συμπεράνασα, οὐχὶ ἄνευ βάσεων, καὶ περὶ τοῦ παρελθόντος τῆς γῆς μας. Ἐνεὶ δὲ γὰρ δυνατὸν συμπεράσματα παρόμοια νὰ συναρμολογήσθωσιν μὲ τὴν Μωσαϊκὴν κοσμογονίαν, μὲ τὴν ὁποῖαν ἡ Γένεσις ἀρχίζει τὴν ἱεράν της διήγησιν· Ἀπολογηταὶ τινες δὲν ὠρρώδησαν πρὸ τοῦ ἐγχειρήματος καὶ ἰδοὺ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον πῶς συνεβίβασαν Γραφήν καὶ τρέχουσαν γνῶσιν.

Ἡ ἐπιστήμη! — ἐν πρώτοις εἶπον — μᾶς παραπέμπει εἰς ἀρχικὸν ἔμπυρον νεφέλωμα, κατασκότεινον ὡς ἐκ τοῦ ἐπιπολάζοντος ἐπ' αὐτοῦ ἐκθαμβωτικοῦ καὶ ἀποτυφλωτικοῦ πυρός, ὅπερ δίκην ἀκατονομάστου κυκεῶνος εἰς τὸ διάστημα ἐκινεῖτο, διὰ νὰ μορφωθῇ μετὰ αἰῶνας εἰς τὴν ἡμετέραν γῆν· ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐξαήμερος ἀναχωρεῖ ἀπὸ μίαν πρωταρχικὴν μᾶζαν ὀόρατον, σκοτεινὴν, ἀβυσσώδη καὶ ἀκατασκεύαστον. Ἡ ἐπιστήμη ἐν βραδυτέρᾳ ἀπόψει παρουσιάζει τὸν μαιευόμενον πλανήτην μας ὡς φωτεινὸν μετέωρον, πε-

ριλελουμένον ἀπὸ φλόγας καὶ προσδίδον εἰς τὸν ἐκ τῶν ἔξω θεωροῦντα διὰ τῆς πυρπολουμένης καὶ περὶ αὐτὸν περιπολουμένης ἀτμοσφαίρας του τὸν ὄψιν ἀστέρως μοναδικῶς φαεινοῦ· ἀλλὰ **Γενηθήτω φῶς** ; εἶπε καὶ τὸ πρῶτον πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν Γραφήν. Ἡ ἐπιστήμη διατείνεται ὅτι ἐν ἄλλο βῆμα πρὸς τὴν περαιτέρω ἐνηλικίωσιν τῆς γῆς ὑπῆρξεν ἡ ἀπὸ τῶν παχειῶν μεταλλικῶν ἀναθυμιάσεων μικρὸν κατὰ μικρὸν συντελεσθεῖσα ἀποκάθαρσις τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ἡ λεπτοφυεστέρα της συνύφανσις πρὸς ἀκοπώτεραν ὑποβάστασιν τῶν ὑπὲρ τὴν ἀτμόσφαιραν πλανωμένων νεφῶν, ἄλλων καὶ τούτων ἀδελφῶν τῶν ἐν ταῖς γῆναις συναγωγαῖς ρεόντων ὑγρῶν· ἀλλ' οὐδεὶς μᾶς ἐμποδίζει ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐννοιαν καὶ τὸ γραφικὸν **Γενηθήτω Στερέωμα** ; νὰ ἐκλάβωμεν.

Περαιτέρω ἡ ἐπιστήμη διδίδσκει—ἐξακολουθοῦν οἱ συναρμολογισταὶ—ὅτι τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἀπόψυξιν καὶ σύμψηξιν τοῦ γῆνιου ὄγκου ἐπηκολούθησεν ἡ εἰσροὴ τῶν ὑδάτων εἰς τὰς σχισμὰς, ρωγμὰς καὶ ἄλλας τοῦ ὑγροῦ στοιχείου φυσικὰς δεξαμενὰς καὶ ὁ ἐντεῦθεν προελθὼν χωρισμὸς ξηρῶς καὶ θαλάσσης· ἀλλὰ τί λέγει καὶ ἡ Γραφή ; **Συναχθήτω τὸ ὕδωρ καὶ ὀφθήτω ἡ ξηρὰ** ; Κατακαλύπτεται μετὰ τὴν Μεταβατικὴν ὡς ἄνω ἐποχὴν ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ὑπὸ δαψιλεστάτης φυτείας καὶ δὴ κατὰ τὴν Δεβονιανὴν καὶ Ἀνθρακῶδη περίοδον, ὅτι ἡ ἀσφυκτικῶς κἀθιδρωσ ἀτμόσφαιρα καταπληκτικῶς ἠνόησε τὸ φυτικὸν βασίλειον· ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἡ Βίβλος ὑποκρούουσα ὅτι, μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἢ πρὸς φιλοξενίαν τῆς ζωῆς εὐτρεπιζομένη γῆ παντοίαν φυτείαν ἐβλάστησε· καὶ ναὶ μὲν ἡ τοιαύτη βλάστησις γίνεται, κατὰ Μωϋσῆν, ἀνεξαρτήτως τῆς μέχρι τῆς γῆνιης ἐπιφανείας διεισοδύσεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, οὕτω διαπιστωσασῶν τὴν ὑπαρξίν των, ἀλλὰ τίς οἶδε—ἐρμηνεύουν οἱ συναρμολογισταὶ—ἐὰν διὰ τὴν πρῶτην

ἐκείνην βλάστησιν, τὴν ἐν τοῖς ἀπεράντοις ἀνθρακωρυχείοις μας σήμερον ἀποκειμένην, δὲν εἰργάσθη μόνη ἡ ἀπὸ τῆς γῆς θερμότης ; ...

Ἀνακουφισθέντος—συνεχίζου—τοῦ περὶ τὴν γῆν πυκνοῦ περιβλήματος ἀπὸ τῶν ἐξατμισθεισῶν μεταλλικῶν οὐσιῶν του, τότε κατὰ πρῶτην φοράν ἤγγισαν τὸ γῆνιον πρόσωπον αἱ ἡλιακαὶ ἀκτίνες καὶ αἱ δύο φωστῆρες μετὰ τῶν ἀκτινοβόλων των συντρόφων διετράνωσαν ὡς πρὸς τὴν γῆν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν γῆν τὴν ἐαυτῶν παρουσίαν ἐν τῷ στερεώματι· καὶ οὕτω δέον νὰ ἐρμηνευθῆ τὸ παρὰ Μωϋσεὶ **καὶ ἔθετο ὁ Θεὸς** τὰς φωστῆρας τοὺς μεγάλους **ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς**· ὅχι ὑπὸ τὴν ἐννοιαν ὅτι ἡλῖος δὲν προϋφίστατο, ἐκ τῶν λαγόνων τοῦ ὁποίου καὶ ἀπεσπιάσθη τὸ φωτονεφέλωμα τῆς γῆς μας, κατὰ τὴν Λαπλάσειον θεωρίαν· ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἐννοιαν ὅτι ἀόρατος μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ τῆς ἡμέρας φωστῆρ, μόνον ἀπὸ τῆς τετάρτης ἡμέρας ἤρχισε νὰ γίνεται θεατὸς εἰς τὸν πλανήτην μας.

Ἔρχεται ἔπειτα ἡ διαβεβαίωσις τῆς ἐπιστήμης, ὅτι τὸ ὕδωρ ὑπῆρξε τὸ πρῶτον τῆς ζωῆς λίκνον : ὅπερ καὶ ὁ θαυμαστός Μωϋσῆς ἐπιστημονικώτατα ἐξέφρασε, «προτρέξας, κατὰ τὸν Lange, ἐν τῇ περὶ δημιουργίας διηγήσει του πασῶν τῶν προσπαθειῶν τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας φιλοσοφίας», ὅταν ἐξεκόνιζε τὸν Θεὸν διατάσσοντα : **Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς**. Καὶ ἀρχίζει οὕτω διὰ τὴν ἐπιστήμην μία ἀνιούσα ἐμβίων ὄντων κλίμαξ, ἀπὸ τῶν πρωτοζῶων, μαλακίων, κοραλίων καὶ ὀστρακοδέρμων τῆς Καμβριανῆς καὶ Σιλουριανῆς περιόδου μέχρι τῶν μυστοφόρων τῆς ἰδικῆς μας, μὲ τὴν ὁποίαν κλείει ἡ Ἑξαήμερος.

Ἄλλ' αἱ Μωσαϊκαὶ «ἡμέραι» πῶς ἐννοητέαι ; Διότι ὅταν ἡ ἐπιστήμη λέγῃ περιόδους καὶ ἐποχὰς ὑπονοεῖ ἐκάστην ὡς

ἀποτελουμένην ἐξ ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Οὕτω λ. χ. κατὰ τὸν γεωλογικὸν πίνακα ὃν ἔχω ἐνώπιόν μου (H. G. Wells. The Outline of History σ. 10) ἡ μὲν Ἀζωϊκὴ ἐποχὴ ἀπέχει ἀφ' ἡμῶν τοὐλάχιστον 80,000,000 ἔτη· ἡ δὲ Προτεροζωϊκὴ τοὐλάχιστον 60,000,000· ἡ δὲ πρῶταιτέρα Παλαιοζωϊκὴ τοὐλάχιστον 36,000,000· ἡ δὲ ὀψιαιτέρα Παλαιοζωϊκὴ τοὐλάχιστον 26,000,000· ἡ δὲ Μεσοζωϊκὴ τοὐλάχιστον 14,000,000· ἡ δὲ Καινοζωϊκὴ τοὐλάχιστον 4,000,000. Εἶνε εὐκόλον—μᾶς ἀπαντοῦν οἱ συναρμονισταί—να ἐννοήσωμεν κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ τὰς ἀγιογραφικὰς «ἡμέρας». Ὁμολογουμένως ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ὑπονοεῖ ὄχι εἰκοσιτετράμωρον ὠκύμορον διάστημα, ἀλλὰ περίοδον μακροτότην χρόνου ἀχανοῦς. Εἶνε «ἡμέρα Κυρίου μεγάλη καὶ ἐπιφανής» κατὰ τὸ προφητικὸν (Ἰωήλ β'. 11). εἶνε τὰ χίλια ἐκεῖνα καὶ πλέον ἢ χίλια ἔτη, ἅτινα ἐνώπιον τοῦ Αἰωνίου Θεοῦ ὡς ἡμέρα μία καὶ ὡς τρίωρος φυλακὴ ἐν νυκτὶ ἀντιπαρέρχονται ἐν ἀκαρεῖ, κατὰ τὸν προφητᾶνακτα (ψαλμ. πθ', 4. Β' Πέτρ. γ', 8). Αὐτὴ ἡ Γραφὴ ἀλλαχοῦ (Γεν. β', 4. Ἐκκλησ. ζ', 15. Β' Κορ. στ', 2. Ἐφεσ. δ', 30. Α' Θεσ. ε', 2. Β' Πέτρ. γ', 12) ἀποδίδει εἰς τὴν λέξιν «ἡμέρα» πλατείαν καὶ ἀκαθόριστον οημασίαν. Ἐν αὐτῇ τῇ Ἑξαήμερᾳ, ἣν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, γίνεται λόγος περὶ τῆς ἑβδόμης ἡμέρας, ἐν ἣ ὁ Θεὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ: τῶν ἔργων τ. ἐ. τῆς ὕλικῆς δημιουργίας· διότι ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἄλλην ἐκείνην ἐργασίαν τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀπολυτρώσεως, «ἕως ἄρτι ἐργάζεται». (Ἰω. ε', 17). Ἄλλ' ἂν ἡ ἑβδόμη ἡμέρα συνεχίζεται ἀκόμη ἀπὸ τούτου αἰῶνος, διατί παρεμφερῶς πως νὰ μὴ ἐκκληθῶν καὶ αἱ πρὸ τῆς ἑβδόμης ἐργασίμοι, ὡς μεγάλα ἐποχὰ θεωρούμεναι, ἐκάστης τῶν ὁποίων ἡ μὲν ἀρχὴ χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῆς Γενέσεως ὡς ἑσπέρα (διότι ἀφ' ἑσπέρας οἱ Ἑβραῖοι ἤρχιζον τὰς ἡμέρας τῶν) ὡς πρῶτ' δὲ ἡ πλήρωσις καὶ κορυφωσις;

Γ'.

Τί πρὸς ταῦτα ἔχομεν ἡμεῖς νὰ ἀπαντήσωμεν; Ὅτι τινὰ μὲν ἔχουν καλῶς, οἷον τὰ περὶ φωτογεφελώματος, ἀτμοσφαιρας, χωρισμοῦ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, ἐμφανίσεως ἐν τῷ ὕδατι τῶν στοιχείων τῆς ζωῆς καὶ εἴτι ἄλλο. Ἄλλ' ὅτι παρ' αὐτὰ ἐξεγείρονται καὶ δυσκολίαι ἀνυπέρβλητοι, τῶν ὁποίων ὁ συμβιβασμὸς δὲν φαίνεται ὅτι ἐπετεύχθη. Ἐν πρώτοις αἱ γεωλογικαὶ περίοδοι, τὰς ὁποίας ἀποδέχεται ἡ ἐπιστήμη, δὲν εἶνε ἕξ, ὡς αἱ τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ διπλάσιαι ἢ καὶ τριπλάσιαι. Δεύτερον, καὶ ὑποτιθεμένου ὅτι παρὰ Μωϋσεὶ συνεπτύχθησαν εἰς μικρότερον ἔριθρον, καὶ πάλιν ἡ μία ἀνιούσα κλίμαξ δὲν συμπίπτει εἰς τὰ καθέκαστα μὲ τὴν ἄλλην. Τρίτον, ἡ περὶ ἡλίου ἐρμηνευτικὴ ἀντίληψις, ὡς ὑφισταμένου μὲν κατ' οὐσίαν πρὸ τῆς ἐξ αὐτοῦ τεκνωθείσης γῆς, κατὰ δὲ τὴν τετάρτην ἡμέραν διατρανώσαντος πρὸς τὴν γῆν καὶ ὡς πρὸς τὴν γῆν τὴν ὑπαρξίν του, ἀντιπαλαίει κατὰ τῆς ρητῆς γραφικῆς διαβεβαιώσεως ὅτι πρῶτον ὁ Θεὸς ἐποίησε κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν τοὺς φωστῆρας καὶ εἶτα ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι πρὸς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς· «ποιεῖν» δὲ καὶ «τιθέναι» διαφέρουσιν ἀλλήλων. Τέταρτον, ἡ δημιουργία τῶν φυτῶν κατὰ τὴν Γραφὴν προηγείται τῆς τῶν ζώων, ἐνῶ κατὰ τὰ γεωλογικὰ καὶ παλαιοντολογικὰ δεδομένα ἀμφότερα ὁμοῦ ἐμφανίζονται. Πέμπτον, κῆτη θαλάσσια καὶ ἔρπετά καὶ πετεινὰ κατὰ Μωϋσῆν προέρχονται συγχρόνως σὺν τρία κατὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ ὕδατος· ἐνῶ κατὰ τὸν, ὃν ἔχω ἐνώπιόν μου γεωλογικὸν πίνακα (ἐν Harnswoth, History of the World σ. 97) πρῶτον ἐρχονται οἱ ἰχθύες, εἶτα τὰ ἔρπετά καὶ βραδύτερον τὰ πτηνά. Τὰς δυσκολίας ταύτας ἀνεγνώρισε καὶ αὐτὸς ὁ Hugh Miller, ὁ τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο βιβλίον «λόγοι ἐν λίθοις» συντάξας—τὸ ἐξελλήνισε παρ' ἡμῶν ὁ Πετρούλιας, εἰς τῶν πελαιῶν μου προκατόχων—ὅπου

μέτ' εὐγλωττίας θερμῆς, ἀπὸ τῶν σπλάγχνων ἐπιστήμονος καὶ Χριστιανοῦ ἀκπορευομένης, ἐπειρήθησε τὴν πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν λίθων γραφικὴν προσάρμοσιν. Ὁ Hugh Miller δὲν κοτόρθωσεν ἐκ τῶν ἐξ ἀγιογραφικῶν ἡμερῶν νὰ συναρμονίῃ πρὸς τὴν ἐπιστήμην παρὰ μόνον τὰς τρεῖς.

Καλὸν ἄρα ἡ συνδιαλλαγή ἀμφοτέρων τῶν κοσμογονιῶν νὰ ἐπιζητηθῆ ὄχι ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἀλλ' εἰς τὰ οὐσιωδέστατα καὶ κεφαλαιώδη. Ἐν τῇ Ἑξαήμερῳ τῷ ὄντι ἀπαντοῦν ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι, αἷτινες, καθὼς γραφείσαι πρὸ 3,500 ἐτῶν, ὅτε ἡ ἐπιστήμη εὐρίσκετο ἐκόρη εἰς τὰ σπάργανά της προσέκαλεσιν πλέον ἢ ἅπαξ τὸν θαυμασμὸν τῶν μεταγενεστέρων, οἶον τοῦ Cuvier, τοῦ Ampère, τοῦ Marcel de Serres, τοῦ Buckland, τοῦ Wagner, τοῦ Burmeister, τοῦ Fabri καὶ ἄλλων. Ἄλλ' αἱ τοιαῦται ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι ἀφορῶσαι τὰ καίρια, καὶ δὴ τὴν προοῦσαν τῆς δημιουργίας ἀνάβασιν μέχρι τοῦ καλλίστου στεφανώματός της, ὅπερ καὶ τὸ ἰδιαιτέρον ἀντικείμενον ἀποτελεῖ τοῦ ἐν ταῖς Γραφαῖς ἀποκαλυπτομένου Θεοῦ, δὲν πρέπει προκρουστικῶς νὰ ὑπερτεντόνωνται εἰς βαθμὸν τόσον, ὥστε νὰ ἐξαναγκάζωνται ἐπιστήμη καὶ ἱερὸν κείμενον νὰ λαλοῦν γλῶσσαν ἀπαράλλακτον, ὡσεὶ τὸ ἐν ἡτο τοῦ ἄλλου πιστὸν ἀντίγραφον. Γεωλογία καὶ Ἑξαήμερος εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ συμβιβασθῶν εἰς τὰ καθέκαστα, διότι ἄλλως βλέπει ἡ μία καὶ ἄλλως βλέπει ἡ ἄλλη.

Ἡ Γεωλογία ὁμοιάζει—ἵνα διὰ παραδείγματος ἐκφρασθῶμεν—πρὸς περιηγητὴν, ὅστις, προκειμένου νὰ ἐρευνήσῃ μίαν ἀγνωστον πόλιν, ἐμπιστεύεται ἑαυτὸν εἰς τοὺς πόδας του, εἰσέρχεται ἀπὸ τὴν μίαν ἄκραν καί, διαμείβειν τὰς ὁδοὺς κατὰ σειρὰν, ἐξέρχεται ἐκ τῆς ἄλλης, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ διέτρεξε καὶ εἶδε τὰ πάντα ἐκ τοῦ σύνεγγυς : ἀγυιάς, ἀγοράς, καταστήματα, θέατρα, μουσεῖα, ὑποζύγια, ἀνθρώπους. Ἡ Μωσαϊκὴ Ἑξαήμερος ἀπ' ἐναντίας ὁμοιάζει πρὸς ἀε-

ροπόρον, ὅστις, θέλων καὶ αὐτὸς νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἀγνωστον πόλιν, ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ ἀεροπλάνου του καὶ ἐκεῖθεν θεᾶται ἀφ' ὑψηλοῦ, χωρὶς νὰ πεζοπορῆ καὶ χωρὶς νὰ λεπτολογῆ. Καὶ δὲν ἔρχεται μὲν εἰς ἐπαφὴν πρὸς πάντα, βλέπει ὅμως νὰ παρελαύνη πρὸ αὐτοῦ τὸ σύνολον ὡς ἐν σειρᾷ φαντασμαγορικῶν εἰκόνων, ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν ἀνελισσομένων. Ἴδου ὁ ποταμός. Ἴδου ἡ μεγάλη πλατεῖα. Ἴδου τὸ κωδωνασιάσιον. Ἴδου αἱ κεντρικαὶ ἀρτηρίαι. Ἴδου ὁ δημόσιος κήπος. Ἴδου καὶ τὰ βασιλικά ἀνάκτορα. Ἡ χρονικὴ οὕτως ἀκολουθία παύει. Ἡ τμηματικὴ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετακίνησις αἵρεται. Ἀλλὰ τίς θὰ εἶπῃ, ὅτι ὁ ἀεροπόρος λαυθάνεται, διότι ρίπτει τὸ βλέμμα του ὑπερθεν τῆς πόλεως καὶ ὄχι διὰ τῶν στενῶν καὶ σκολιῶν ρυμῶν της :

Ὅτι πρέπει νὰ ζητηθῆ ἀπὸ τὴν Μωσαϊκὴν Κοσμογονίαν εἶνε μία ἐξ ἀπόπτου καὶ ἰδανικῆ, ὄχι αὐστηρῶς χρονολογικὴ ἐνότης. Ὁ θεόπτης καθορᾷ ἐν Πνεύματι τὸ σύμπαν ἀποκουόμενον, τοῦ Θεοῦ λαλοῦντος ἐν ὁράσει τῷ υἱῷ Αὐτοῦ, κατὰ τὸ ψαλμικὸν (πη', 20). Σκοπὸν δὲ ἔχων ὅπως διάφορον παρὰ ἐκείνων τὸν ὁποῖον θὰ εἶχε σημερινὸς φυσιοδίφης, ἀντιγράφει μίαν πρὸς μίαν τὰς κυριωτέρας ἀπόψεις τοῦ συντελουμένου πρὸ τῶν προφητικῶν ὀφθαλμῶν του δράματος, τὴν προσοχὴν κυρίως ἐφιστῶν ἐπὶ ἐκείνων τῶν σκηνῶν, αἷτινες καὶ τὰς κρισιμωτέρας ἡλικίας ἀποτελοῦν τῆς γῆς τὰς ὁποίας καὶ διαιρεῖ κατ' ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν τῆς συνήθους παρ' Ἑβραίοις ἐβδομάδος, ἵνα καὶ ἐνταῦθα διὰ νέας εἰκόνας, ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων εἰλημμένης, ἀπλοποιηθῶν αἱ ὑψηλαὶ ἰδέαι τῆς θρησκείας.

▲.

Διότι (καὶ τοῦτο πρέπει νὰ ἐγχαράξωμεν καλῶς εἰς τὸν νοῦν) τὸν Μωϋσῆν ἐνδιαφέρουν αἱ ἰδέαι τῆς θρησκείας, ὄχι τὰ ρέοντα κοσμικὰ φιλοσοφήματα. Γράφει ἐκεῖνος δόγματα

καὶ ὄχι Ἐγκυκλοπαιδείαν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Λαλεῖ περὶ τῆς αἰωνιότητος, ὄχι περὶ τοῦ χρόνου. Ἀποτείνεται πρὸς τὴν νοσταλγοῦσαν ψυχὴν, ὄχι πρὸς τὰς ἀπορίας τῆς διανοίας. Δὲν ἐνδιαφέρεται αὐτὸς ἐὰν ὁ μὲν λόρδος Kelvin θεωρῇ τὴν γῆν ἡλικίας 25,000,000 ἐτῶν, ὁ δὲ Osborn 100,000,000 ἐτῶν, ὁ δὲ Huxley 400,000,000 ἐτῶν, ἄλλοι δὲ 1,600,000,000 ἐτῶν ἢ καὶ πλέον· οὐδὲ φρονεῖ ὅτι θὰ προσθέσῃ τι εἰς τὸ κῦρὸς του λέγων αὐτὰδε λέγει ὁ Κοπέρνικος ἢ ὁ Κάντιος». Ὁ Μωϋσῆς ἠδύνατο καὶ νὰ λανθάνεται ἀπὸ ἀπόψεως τῆς σημερινῆς μας ἐπιστήμης· ἠδύνατο καὶ νὰ δανεισθῇ τρεχούσας τῷ καιρῷ ἐκείνῳ λαϊκὰς παραδόσεις, συνυφαίνων ἐν αὐταῖς τὰ ὑψηλά του διδάγματα, χωρὶς νὰ πάθῃ τι ἢ θεοπνευστία τῆς συγγραφῆς του· ἀφοῦ αὐτὸς θὰ ἦτο ὁ μόνος κατάλληλος τρόπος νὰ γείνη καταληπτὸς εἰς τοὺς συγχρόνους ὁμοεθνεῖς του. Μὴ τοι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ἐκ πηλοῦ εὐτελοῦς ζωσαν ψυχὴν δημιουργήσαν, δὲν θὰ ἦτο ἱκανὸν καὶ ἐκ τρεχόντων μύθων ἀκόμη νὰ συντάξῃ κοσμογονίαν, ὑπερθεματίζουσαν πᾶσαν ἄλλην εἰς ὕψος, εἰς ἰδεολογίαν, εἰς ἠθικὴν, εἰς ἀγιότητα ;

Ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως βλέπε πόσον ὁ Μωϋσῆς ὑπέρεκεται. Εἰς πάντα τὰς ἄλλας κοσμογονίας, τὸ ἀπὸ τε τῶν φιλοσοφιῶν καὶ τῶν θρησκευμάτων, ὁ κόσμος παρουσιάζεται ἢ ὑφιστάμενος ἀ-ἀρχως καὶ προαιωνίως, ἢ παθολογικῶς ἀπορρέων ἐκ θεοῦ ἀνελευθέρου, ἢ μετὰ τοῦ θεοῦ συγχεόμενος εἰς ἀκατονόμαστον ἀνάκραμα, ἢ βαθμιαίως ἐκ πρωταρχικοῦ ὄου ἐκκολαπτόμενος, ἄθειν γέννημα γεννιῶν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τὸν θεὸν κατὰ τὸ «ἢ ἄμαξι ἔλκει τὸν βυθόν». Διὰ νὰ ἀφήσω κατὰ μέρος τὸν Ἡσιόδον μας, ἀπὸ τοῦ Χάους παράγοντα τὰ πάντα, Γῆν, Τάρταρα, Ἐρεβος, Νύκτα, Αἰθέρα, Ἡμέραν, Οὐρανόν, Πόντον, Ὀρη, Ὀκεανός, μέχρι αὐτοῦ τοῦ δεινυτάτου θεοῦ Κρόνου καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Κρόνου θεο-

τήτων, γόνων καὶ τούτων τῶν ἀλλεπαλλήλων ὠδίνων τοῦ Χάους, αὐτοὶ οἱ σύγχρονοι τῷ Μωϋσεῖ Βαβυλώνιοι, κατὰ τὰς ἀνευρεθείσας σφηνοειδεῖς ἐπὶ πλίνθων ἐπιγραφάς, ἐπρέσβευον ὅτι ἀρχικῶς οὐδὲν ὑφίστατο εἰμὴ ὁ ὠκεανὸς (Ἄψου) καὶ ἡ σύγχυσις (Τιαμάτ), οὐδὲν δὲ ἄλλο : οὔτε οὐρανός, οὔτε θεοί· ἔπειτα κατὰ διαφόρους περιόδους ἤρχισαν νὰ γεννῶνται ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς συγχύσεως οἱ διάφοροι θεοί, ὁ Λαχμοῦ, ὁ Λαχαμοῦ, ὁ Ἀνσάρ, ὁ Κισχάρ καὶ μετ' ἄλλους ὁ Μαρδούκ, ὅστις ὡς ὀψάριον σχίσας εἰς δύο τὸν Τιαμάτ ἐμόρφωσεν ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς ἡμίσεός του τὸν οὐρανόν, ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου τὴν γῆν, (Whithouse ἐν Hastings B. D. «Cosmogony») ἐνῶ, κατ' ἀφήγησιν ἄλλην, ὁ Βῆλ, ὁ ὑπάτος τῶν Βαβυλωνιακῶν θεῶν, ἀπέτεμε τὴν κεφαλὴν του καὶ ἐκ τοῦ αἵματος μετὰ χορᾶς ἀναμιχθέντος προῆλθεν ὁ ἄνθρωπος ! (Wockler, ἐν New Schaff-Herzog R. E. «creation»).

Ἄλλ' ὁ Μωϋσῆς — οὐτινος τὴν σεμνὴν καὶ νηφάλιον διήγησιν ἠθέλησάν τινεὲς νὰ θεωρήσουν ὡς ἀπὸ τῶν ἀνωθι ἐξάλλων καὶ κορυβαντισῶν βαβυλωνιακῶν μυθοπλαστιῶν ἀντιγραφείσαν ! (Driver ἐν The Expositor 1886 σ. 40) — οὔτε εἰς Χάος, οὔτε εἰς Ἄψου, οὔτε εἰς φωτονεφέλωμα, ἔχουτε εἰς πρωτόσπερμα σταματᾷ· ἀλλὰ πρῶτος καὶ μόνος δακτυλοδεικτεῖ πέραν καὶ ὑπερθεν τοῦ γήϊνου ἐμβρύου τὸν Ἀνεξάρτητον, Προαιώνιον καὶ Προσωπικὸν Θεόν, ἐπαύζοντα διὰ τοῦ δημιουργικοῦ Πνεύματός Του τὴν ἄβυσσον καὶ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παράγοντα. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ; τὸ σύμπαν τότε δὲν ἀντιπαρέρχεται ἐνώπιόν μας παντόρφανον, σκυθρωπὸν καὶ μαυροφόρον. Οἱ τὴν φύσιν διέποντες νόμοι δὲν μεταβάλλονται εἰς πολυθειστικὰς ἀφετηρίας, ἀλλ' ὡς δευτερεύοντα αἰτία ἀνευρίσκουν λόγον ὑπάρξεως εἰς μίαν Πρώτην καὶ Ἐπερκόσμιον Δημιουργικὴν Ἀρχήν. Ἡ γῆ ἀποκτᾷ ἑναρξιν, ἄρα καὶ τέλος, ἄρα καὶ ἠθικὴν ἔννοιαν. Καὶ ἡ πεζότης «μῆας κόνεως ἐν ἡλιακῇ ἀκτίνι», καθὼς ἐχαρακτή-

ριζε τὸν κόσμον μας ὁ ἄθεος Haeckel (Welt-Räthsael, XIII) μεταβάλλεται εἰς τρισμέγιστον ναόν, οὐτινος τὴν ἔξαρσιν καὶ ἱεροπρέπειαν ἠσθάνθησαν πάντα τὰ ταλαντοῦχα πνεύματα.

«Δὲν ἐντρέπομαι νὰ ὁμολογήσω — ἔγραφεν ὁ ἔξοχος φυσιοδίφης Romanes, ὅτε κατὰ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν ἔχαυε τὴν εἰς Θεὸν πίστιν, διὰ νὰ τὴν ἐπανεύρη βραδύτερον πλουσιωτέραν καὶ συγγράψῃ τὰς ἀληθμονήτους του ἐκείνας Ὀρησκευτικὰς Σκέψεις — δὲν ἐντρέπομαι νὰ ὁμολογήσω, ὅτι τὸ σύμπαν ἀπώλεσε δι' ἐμὲ τὴν ψυχὴν τῆς ἐρασμιότητός του, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀπηρνήθη τὸν Θεόν. Καὶ μολονότι τούντεῦθεν ἡ συμβουλή ἐργάζου ὡς ἡμέρα ἐστὶ θὰ ἀσκή ἐπ' ἐμὲ ἰσχυροτέραν πίεσιν ὡς ἐκ τῆς ἐπακολουθοῦσης αἰτιολογίας τῆς ἔρχεται νύξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι, ἐν τούτοις, ὅταν κάποτε ἀναλογίζωμαι, ὡς ὀφείλω νὰ ἀναλογίζωμαι, τὴν φοβερὰν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου ἐκείνου Συμβόλου, ὅπερ ἐπρέσβευον ἐγὼ ποτε καὶ τῆς παραύσης προβληματώδους ἐρημώσεώς μου, μοὶ φαίνεται ἀδύνατον εἰς στιγμὰς τοιαύτας ν' ἀποφύγω τοὺς δριμυτάτους νυγμοὺς, εἰς οὓς ἡ ἀνθρωπίνη φύσις μου ὑπόκειται». (Παρά A. Robinson, God and the World σ. 36).

Ε'.

Ἄλλ' ἀν' ὁ Μωϋσῆς θέτει τὸν Θεὸν ὑπερθεν καὶ ἄνωθεν τῆς δημιουργίας, τὸν θέτει ὁμως καὶ ἘΝ τῇ δημιουργίᾳ, ἵνα ρυθμίσῃ καὶ τὰ ἐπὶ μέρους σὺν τῇ ἀρχῇ. Ἐπρέσβευσαν τινες ὅτι ὁ κόσμος εἶνε ἀπλὴ φύσις, σπέρμα δηλ. ἀρχικῶς ὑπὸ τῆς θείας Δυνάμεως φυτευθὲν καὶ εἰς ἑαυτὸ πλέον ἀφεθὲν, ἵνα ἐξ ἑαυτοῦ ὀρυκτά, φυτὰ καὶ ζῶα δίκην κλάδων, φύλλων καὶ καρπῶν ἀναφυῶσιν. Ἐπρέσβευσαν ἄλλ' ἡ ὅτι ὁ κόσμος τούναντίον εἶνε ἀπλὴ κτίσις, κτίριον δηλ. τοῦ ὁποίου ἕκαστος λίθος, ἕκαστη πλίνθος, ἕκαστον χαλίκιον, ἕκαστος κόκ-

κος ἄμμου, ἕκαστον καρφίον ἀμέσως καὶ ἄνευ μεσάζοντός τινος ἐνετέθησαν ἀπὸ τὸν οἰκοδόμον. Οἱ πρῶτοι ἀρνοῦνται οὕτω τὴν ἐπέμβασιν τῆς Πρώτης Αἰτίας εἰς τὸ ἔργον τῆς. Οἱ δεῦτεροι ἀρνοῦνται τὰ δευτερεύοντα ἐν τῷ κόσμῳ αἷτια, Ἄλλ' ὁ Μωϋσῆς συμπτύσσει ἀμφότερα καὶ ἔχεται τῆς πλήρους ἀληθείας. Ἐκάστη δημιουργικὴ «ἡμέρα» δι' αὐτὸν ἔχει τὴν ἔναρξιν καὶ τελειωσὶν τῆς καὶ εἰς τὸ καθωρισμένον ἐκείνο φυσικὸν «εἰκοσιτετράωρον» ὀρισμένοι φυσικοὶ νόμοι λειτουργοῦν μὲ ἀποτελέσματα ἀναπαραγόμενα μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας. Ἄλλ' ἕκαστη δημιουργικὴ «ἡμέρα» δὲν ἀρχεται καὶ αἰ νέαι φυσικαὶ συνθήκαι τῆς προστιθεμένης περιόδου δὲν ἐπακολουθοῦν, πρὶν ἢ ὁ Ἀρχιτέκτων ποιήσῃ τὴν νέαν ὑψηλὴν χειρονομίαν Του καὶ ἀκουσθῇ ἐκ τοῦ θεϊκοῦ στόματος ἐν νέον γεννηθῆτω !

Ἄναζωογονήσασα ἡ Δαρβίνειος ἐξέλιξ ἡ ἐξ ἐνὸς ἀρχικοῦ στοιχείου παραγωγὴν τοῦ σύμπαντος κατὰ τὰ ἔωλα διδάγματα τῆς παλαιᾶς Ἰωνικῆς Σχολῆς, δὲν ἠρνήθη μὲν τὸν Θεὸν ὡς ἔξω καὶ ἄνωθεν τῆς δημιουργίας ἰστάμενον (ὡς τὸν ἠρνήθησαν μετὰ ταῦτα οἱ τὴν Δαρβίνειον θεωρίαν ἐκμεταλλευθέντες διὰ τοὺς ἀπίστους σκοποὺς των), προσείδεν ὁμως εἰς αὐτὸ ὡς πρὸς μόνην φύσιν ἐξ ἑαυτῆς βαθμιαίως αὐξήσασαν καὶ οὕτω τὴν Ἐξαήμερον εἰς μίαν καὶ μόνην δημιουργικὴν «ἡμέραν» περιώρισεν. «Ἐἶνε πολὺ συμφωνότερον πρὸς τὴν θείαν Παντοδυναμίαν — ἔλεγεν ὁ E. du Bois Reymond ἐν τῇ περὶ Νεοβιταλισμοῦ διαλέξει του τῷ 1894 — νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐδημιούργησεν Ἀὕτη ὀλόκληρον τὸ ὕλικόν τοῦ κόσμου ἐν μιᾷ δημιουργικῇ πράξει πρὸ ἀφαντάστου ἀριθμοῦ αἰώνων, προικίσασα αὐτὸ διὰ νόμων ἀναλλοιώτων πρὸς ρύθμισιν τῆς περαιτέρω παραγωγῆς καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἐμβίων οὐσιῶν καὶ ὅτι στοιχειώδεις ὄργανισμοὶ ἐδῶ ἐπὶ τῆς γῆς ἀνεφάνησαν, ἐξ ὧν, ἄνευ περιπλέον θείας βοήθειας, ἡ ὅλη ζῶσα φύσις ἐξειλίχθη, ἀπὸ τοῦ πρωτογενοῦς

βακίλλου μέχρι τοῦ χαριτωμένου φοίνικος, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς μικροκόκκου μέχρι τῶν ἀξιεράστων γυναικῶν τοῦ Σολομώντος καὶ τοῦ ἐγκεφάλου ἐνὸς Νεύτωνος.

Ἄλλ' ἡ Γραφή, φρονοῦμεν, δὲν δύναται νὰ ἀποδεχθῆ ὑπόθεσιν παρομοίαν. Μετάμειψις εἰδῶν κατὰ Μωϋσῆν δὲν ὑφίσταται, ἀλλὰ μόνον πολλαπλασιασμός εἰδῶν κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα. Αἱ ποικίλαι σειραὶ τῶν ὄντων, ἀπαξ θεείσαι ὡς ἐτέθησαν, δὲν διασταυροῦνται πλέον. Μικρότερα αἷτια δὲν παράγουν μεγαλείτερα ἀποτελέσματα. Ἀπὸ τοῦ λίθου εἰς τὸ φυτὸν διέξοδος δὲν ὑπάρχει. Ἀπὸ τοῦ ἐνστίκτου εἰς τὴν ἐλευθερίαν διέξοδος δὲν ὑπάρχει. Ἀπὸ τῶν ἀνάρθρων φωνῶν εἰς τὸν συνηρθρωμένον λόγον διέξοδος δὲν ὑπάρχει. Ἀπὸ τοῦ τελειοτέρου τῶν μαστοφόρων εἰς τὸν ἀτελέστερον ἄνθρωπον διέξοδος δὲν ὑπάρχει. Ἐκαστον νέον βῆμα ἐν τῇ πλάσει σημειοῖ καὶ μίαν νέαν δημιουργίαν, ἐξηγουμένην ὄχι ἐκ τῶν κάτω, ἀλλ' ἐκ τῶν ἄνω, διὰ τοῦ ἐκ τῶν χαμηλωτέρων ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα προάγοντος τὸ ἔργον Του Θεοῦ. Πλάστης οὕτω καὶ κόσμος δὲν συναρτῶνται μόνον εἰς τὸ ἀρχικὸν φωτονεφέλωμα, διὰ νὰ μὴ ἐπανίδῃ πλέον ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Καὶ τὸ θαῦμα, ὡς ἄμεσος ἐπέμβασις τῆς θείας Παντοδυναμίας εἰς τὰ τοῦ κόσμου, εἶνε καὶ ἐν τῇ ραῖ τῶν αἰώνων δυνατόν, ἀφοῦ καὶ κατὰ τὴν κοσμογονίαν ὁ Θεὸς δὲν ἀπέκλεισεν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ ἔργου Του, ἀλλὰ πλεόν ἢ ἀπαξ παρενέβη, ἵνα ἐκ τῶν ἀγενεστέρων στοιχείων παράγῃ τὰ εὐγενέστερα.

Κωνστ. Ν. Καλλίνικος

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΗΣ ΜΟΝΗΣ

ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΟΛΥΜΠΩ

(Συμπλήρωσις)

Εἰς τὸ ἐνδέκατον τεῦχος τοῦ «Νέου Ποιμένος» ἐπραγματεύθημεν δι' ὀλίγων περὶ ἐννέα χειρογράφων τὰ ὁποῖα μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν βιβλίων (περὶ τὰ 268) περισωθέντα ἐκ τῆς ἐν Ὀλύμπῳ Μονῆς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου ἐδοσθήθησαν κατὰ τὸ 1854 εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς ἐν Χάλκῃ Ἱερᾶς Σχολῆς ὑπὸ τοῦ τότε Προέδρου Διδυμοτεῖχου κ. Μελετίου.

Εὐκαιρίας τυχὼν πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος ἀνῆλθον καὶ πάλιν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν πρὸς μελέτην, ἐρευνήσας δὲ ἐπισταμένως ἀνεύρον δύο εἰς χειρογράφα τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου περὶ τῶν ὁποίων ἔκρινα καλὸν νὰ γράψω τινα πρὸς συμπλήρωσιν τῆς μελέτης μου.

α) Θεοτοκᾶριον ἐπὶ χάριτος βομβικίνου, μήκους 22 ἑκατοστομέτρων καὶ πλ. 16 ἐποχῆς 1759 καλῶς διατηρημένον ἐν τῷ τέλει τοῦ χειρογράφου σημειοῦνται δι' ἐρευθρῶν γραμμιάτων τὰ ἐξῆς τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα αἰνθ. ἀπριλ. κδ. διὰ χειρὸς Τιμοθέου ἱερομονάχου σιατιστεως, γεγραπται τοῦ ἐξ Ὀλύμπου.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ χειρογράφου ὑπάρχει ἐν φύλλον πρόσθετον ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶνε γεγραμμένον πλαγίως

δι' ἄλλης χειρὸς τεμάχιον ἀναφορᾶς, τῷ Μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης, βεβαίως, ἐχούσης οὕτω :

« . . . ὡς ὑμέτερον τέκνον καὶ δοῦλον τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, ἐπειδὴ καὶ τὸ μοναστήριον εἶνε ὅλως διόλου προσηλωμένον εἰς τὴν ἁγίαν δεξιάν τοῦ δεσπότη μας ἀκόμη καὶ εἰς τὸν ὑψηλότετον ἡμῶν αὐθέντην ὡσάν ὅπου εἶνε αὐτάδελφος τῆς ὑμετέρας Σεβασμότητος, δύναται νὰ τὸν παρερησιάσῃ καὶ νὰ τὸν υπερασπισθῇ ὡς ἴδιον τῆς τέκνον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ μοναστηρίου καὶ ἡμεῖς δὲν θέλομεν παύσῃ αἶροντες χεῖρας τε καὶ καρδίαν πρὸς τὸν ὑψιμέδοντα ὅπως χαρίζεται ὑγίαν εὐήμεριαν καὶ ἀφίξιν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον τοῦ δεσπότη καὶ ἀπόλαυσιν χαρμόσυνον τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ εἶθε Χριστὲ βασιλεῦ ἀξιωθεῖμεν προσκυνῆσαι καὶ μετὰ τὴν εἰς τὰ ἐκεῖσε πρὸς τὸ πιστὸν κοίμνιον ἔλευσιν τοῦ δεσπότη εὐλαβῶς ὡς καὶ πρότερον. Ταῦτα μὲν ταπεινῶς, αἱ δὲ εὐχαὶ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος εἶησαν μεθ' ἡμῶν βοηθὸς ἐν βίῳ παντὶ ἀμήν. ἀγνθ. ἀπριλ. κγ'. τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος δοῦλοι ὑποκλινεῖς καὶ πιστοί ».

Κάτωθεν διὰ χειρὸς ἀμαθοῦς καὶ κακογράφου ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις « † ἐτούτω τῷ Θεοτωκάρῃ εἶνε του ἀγῆου διον » καὶ ὀπισθεν ταύτης « Βεσάριος Γράφω Ἄνθιμος ». Τὸ χειρόγραφον τοῦτο κατέχει ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τὴν 22αν θέσιν.

β) Χειρόγραφον περιέχον α) Νομοκάνονα σὺν Θεῷ πάνυ πλούσιον καὶ β) Νόμιμον συλλεχθὲν ἐκ διαφόρων ἀναγκαίων κανόνων τῶν θείων καὶ ἱερῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων καὶ Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῶν Θεοφόρων Πατέρων καὶ ἑτέρων Ἁγιοτάτων Ἀρχιερέων καὶ τινῶν νεο-

ρῶν βασιλικῶν νόμων, καὶ ἄλλων τινῶν μετεφράσθη εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν παρὰ Ματθαίου ἱερομονάχου τοῦ νομοθέτου καὶ πάνυ σοφωτάτου τουπλίτην Βλαστάρεως. Ἐν τῷ τέλει ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις « δημήτριος χρυσάφης ἐκ ποταπῆς καὶ εὐτελοῦς χώρας Λιτοχώρι, οικεῖα χειρὶ ἔγραφα καὶ εὐχεσθαι διδάσκαλοι καὶ μὴ καταράσθαι, ὅτι ὁ γράφων καὶ παραγράφος· μάλιστα ὅσω καὶ ἀμαθῆς ὑπάρχω καὶ παντελῶς ἀμοιρος παιδεύσεως τῶν γραμμάτων καὶ τῆς θείας Γραφῆς καὶ διὰ νὰ μὴ φανῶ παρήκοος τοῦ φιλάτου μου αὐταδέλφου παπᾶ κὺρ Ἰακώβου ἔργον. Ἐπιχειρῶστικα ὑπὲρ τῶν δυνάμεων μου, καὶ διὰ τοῦτο γνωρίζοντες τὴν ἀμάθειαν μου καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχεσθαι καὶ συγχωρήσατε μοι διὰ τὸν κύριον. « ἔτει ἀπὸ Χου αὐλε » Νοεμβρ. κθ ἡμέρα εὐδόμη ». Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶνε γεγραμμένον ἐπὶ χάρτου. Ἔχει μῆκος 33 ἑκατοστομέτρων καὶ πλάτος 22, ἐποχῆς 1735· κατέχει δὲ ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς Σχολῆς τὴν 55' θέσιν.

Διάρθρωσις παραγράμματος.

Ἐν τῷ δωδεκάτῳ τεύχει τοῦ « Νέου Ποιμένου » ἐν σελίδι 746 εἰς τὸ τέλος τῆς μελέτης μου ἐσφαλμένως ἐτέθη ἡ χρονολογία 1914 ἀντὶ 1920.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 18 Φεβρουαρίου 1920.

† Ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος ΑΘΗΝΑΓΩΡΑΣ

ΕΚΩΡΙΩΝ

ΑΝΑΚΑΜΙΝΕΥΣΙΣ

(Συνέχεια εκ του θ τεύχους)

§ 12. Ὁ φίλος κ. Wulff δὲν ἔχει ἄδικον βεβαιῶν ὅτι ἰδιαίτερα τις στοργὴ ἐπὶ των χρόνων τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας ἀπεδίδετο τῇ μνήμῃ τοῦ Κλήμεντος. Βασιλείος ὁ Μακεδὼν κατὰ τὸν Συνεχιστὴν τοῦ Θεοφάνους (σ. 329—330) ἐν αὐτῇ τῷ «παλατίῳ καὶ ἐπὶ ὀνόματι τοῦ πολυπαθοῦς καὶ καρτερικωτάτου τῶν μαρτύρων Κλήμεντος ἐδικτήριον» ἀνδειμάτο, ἐν ᾧ καὶ τὴν θείαν τούτου κάραν... ἐναπέθετο· ὁ δὲ περιέργων ἀλλὰ καὶ συμβῆλλον τῇ ὑποθέσει ἡμῶν ἐστὶ καὶ τοῦτο ὅτι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Βασιλείου Λέων ἐκεῖνος ὁ φιλόσοφος, ὁ καὶ περὶ τὴν ἐπιγραμματοποιῶν ἡδύτητα διατρίβων καὶ ποιήματα ἔχει Κλήμεντι τῷ τρέψαντι τὴν πλάνην πάλῃ, ὡς δύναται τοὺς ὀλίγους τούτους στίχους ὁ βουλόμενος ἰν' ἀναγνῆ ἐν τ. ΡΖ' σ. 666 καὶ 668 τῆς Ε. Πατρολογίας. Ὅπως κατὰ τὸν μετέπειτα αἰῶνα ἔχομεν ἐν Καππυδοκίᾳ τὴν ἐπίδρασιν τῆς εἰς αὐτὴν προελάσεως Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ ἐν τε τοῖς ὅπλοις καὶ τῇ τέχνῃ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν, οὕτω καὶ νῦν ἐν τῇ Γαλατίᾳ τοῦ Μακεδόνος Βασιλείου.

Κατὰ ταῦτα, γνωστῆς οὐσίας καὶ τῆς τὸ 806 κατὰ τῆς πόλεως ἐπιδρομῆς, ὀριστέα ἢ τῆς ἀνοικοδομήσεως χρονολογία τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ἐκκλησίας ταύτης καὶ ἡ συνθήκη τοῦ λοιποῦ τοῦ νῦν εἰκονίζεται ὁ μάρτυς κατὰ τὴν Ἑριμηναίαν τῶν Ζωγράφων (ἐκδ. Ἀθηνῶν, 1855 σελ. 192) πολεῖος

στρογγυλογένης καὶ τὴν Ἑριμηναίαν τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ (ἐκδ. Κεραμέως, Πετροῦ: 1909 σ. 157) ἢ νέος μακρουγένης ἀρχαιότερον ὁ δὲ Ἁγαθάγγελος νέος ἀρχιγένης (αὐτάθ. σ. 199) (1).

Ζ'

§ 13. Δὲν πρέπει δ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι ἰν' ἀποσιωπήσωμεν ὅτι πρὸς Β τῆς πόλεως Ἀγκύρας πέραν τοῦ Τσιμπουκι σοῦ ἐν τῇ ἐξοχῇ κεῖται τὸ τοῖς Ἀρμενίοις ἀνήκον μοναστήριον (Βάγκ) ἐπὶ ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, τρουλλωτῶν, ἐνῶ κατὰ παράδοσιν καὶ ὁ Ἄγ' Ἰστολος Παῦλος εἰπέειπεν. Ὁ υἱὸς οὗτος ἀγῆκε πρότερον τοῖς ὀρθοδόξοις, ὡς τ' ἀρχαιότερα σωζόμενα ἔγγραφα μαρτυροῦσι καὶ τὸ συναφεῖ αὐτῷ νεκροταφεῖον τὸ καὶ νῦν ἐν χρήσει, καθ' ἃ καὶ ὁ φίλος ἄγιος Ἀγκύρας κ. Γερβάσιος ἐβεβαίωσεν ἡμῖν, ἀλλ' ἀνωτέρας ἐνεργείαις καὶ δίκαις περιήλθεν ἀπὸ δύο ἑκατονταετηριδῶν εἰς τοὺς Ἀρμενίους, ὧν κατὰ τὴν τελευταίαν πυρκαϊάν ἐκάησαν ἀμφότεραι αἱ ἐκκλησίαι, ἡτε ἐν τῇ Ἐκροπόλει καὶ ἡ ἐν τῷ ἄστει, ὡς καὶ αἱ τῶν Κατολικῶν Ἀρμενίων τέσσαρες.

Τολμηρὸν ἀρὰ γε ἵνα ἐνθυμηθῆ τις ἡ συσχέτιση τὸ μοναστήριον τοῦτο ἢ τὴν περὶ αὐτὸ τοποθεσίαν ὡς ἔδραν Μάρκου τοῦ Ἑρημίτου τοῦ ἐν μονῇ τῆς Ἀγκύρας ἢ περὶ τὴν Ἀγκυράν που μονάσαυτος; Ἐρευνησάτωσαν οἱ ἐντόπιοι καὶ οἱ εἰδικοί.

(1) Ὁ κ. Γεδεών ἐν τῷ Βυζαντ. Ἑορτολογίῳ σ. 39 ἀναίσεται ὑπαρξῆν δύο ναῶν ἐπὶ τῇ ἀολλῶσι Κλήμεντος... καὶ Ἁγαθάγγελου, καὶ ἀνάγνωσιν ἰδίου Ἐθαγγελίου ἐν ἐκατέρῳ τούτων, ἐννοεῖται ἐν ΚΠόλει.

§ 14. Δὲν λησιμονοῦμεν ὅτι πρὸς τὸν Εὐστάθιον, ἡγούμενον τῆς μονῆς Ἀτταλίνης πόλεως Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας, ἐπέστειλεν Ἀντίοχος ὁ μοναχὸς τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Σάββα ἐξ Ἱεροσολύμων, συμπατριώτης αὐτοῦ ἐν Μηδοσαγαίσι γεννηθεὶς, ἀρχομένης τῆς ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος κατὰ Βιενναῖον κώδικα (1).

*Ενταῦθα παρατιθέμεθα ΝΒΑΣ σημειώσεις σχετικὰς ἐκ κώδικος ἄλλου τῆς Τυβίγγης.

§ 15. *Εν χειρογράφῳ κώδικι τῷ ὑπ' ἀρ. καὶ γρ: ΜΒ37 τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης, ὃν ἐν προηγουμέναις δημοσιεύσεσιν ἡμῶν «Φύρδην Μίγδην» ὠνομάσαμεν, περιέπεσαμεν μεταξὺ ἄλλων ἐν τῷ φύλλῳ 102a — 103a εἰς «Ἐπιστολὴν Ἀντιόχου πρώτου τῆς Λαύρας τοῦ ἁβδᾶ Σάββα, πρὸς Εὐστάθιον ἡγούμενον μονῆς Ἀτταλινῆς, πόλεως Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας».

*Αρχ. Χώραν ἐκ χώρας ἀμύβετε, τίμει πατέρ Εὐστάθιε, φόβῳ τοῦ ἐπικρατοῦντος χυλδαϊκοῦ χειμῶνος, non habetis libros. Ἡ ἐπιστολὴ ἀντεγράφη ἐν περιλήψει, διὸ καὶ ἐν τῇ ἀντιγραφῇ ὁ Κρούσιος πολλὰς ἔχει λατινικὰς φράσεις καὶ λέξεις. *Εν ταύτῃ ἀναφέρονται καὶ ἔξω τοροῦνται «περὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἀναιρέσεως τῶν ἀγίων πατέρων τῆς καθ' ἡμᾶς λαύρας δύσπιστα ὄντα καὶ ἀκοῆν ὑπερβαίνοντα». . . . «τὸν σεπτὸν οἶκον τοῦ τιμίου σταυροῦ καὶ τὴν μητέρα τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἀγίαν αὐτοῦ ἀνάληψιν multi veniunt ἀπὸ τῶν ἔξω χωρίων εἰς προσκύνησιν τῶν ἀγίων τόπων. . . .

(1) Migne. P. G. t. 84 καὶ 89. Krumb. B. L., 62. 146.

Τ ἐλ. ὡσπερ ὁ ἱστός, πολυμερῆς ὢν, εἰς μονομερῆ χιτῶνα ἀπλοῦται, οὕτω καὶ πᾶσαι αἱ προρρησεις τῶν θεοπνεύστων γραφῶν, εἰς τὸν τῆς οἰκονομίας δεσποτικὸν χιτῶνα κατέληξαν· ὃν ἀνείληφεν ἐκ τῆς ἀγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας — » (1).

*Ἴνα μὴ μείνωσιν δημοσιεύσεως ἔκτος καὶ τὰ λοιπὰ σχετικὰ περὶ τοῦ χειρογράφου τούτου δημοσιεύομεν ἐνταῦθα οὐχὶ ἄμικρα σημασίας, καίτοι παρέλκοντα πως καὶ ταῦτα:

*Ο Κρούσιος ἐν Turcoogr. 169 σημειοῦται περὶ τοῦ χειρογράφου τούτου καὶ ὁ ἰδιαιτάτα ἀγαπητὸς ἐμοὶ καθηγητὴς κ. Γουλιέλμος Σμίθιος ὀλίγα τινα ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν ἐλληνικῶν χειρογράφων (1902, σ. 72). Τούτοις προσθεῖσθαι ὅτι, καθ' ἃ λέγει αὐτὰς ὁ Κρούσιος, ἀντέγραψεν ἐκ κώδικος D. L. Steph: Gerlachii vetusto manusc: quom ἐ Constantinopoli attulerat, cujus inscriptio est: Βίβλος ἡ λεγομένη Πανδέκτης καὶ Λαμνωνάριον. *Ο Κρούσιος ἐπίσης πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι ὁ κώδιξ ἦτο μεμβράνινος, σχήματος τετάρτου, crassis asserculis nigro curio obductis, ἐξ 190 φύλλων, ἐν δὲ σελίδι πάλιν 103 β ὅτι ἐδόθη τῷ Γερλαχίῳ ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Ζυγομαλά καὶ ἐν τῇ 141a ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ᾧα «ὅτι διανέγνω ἀπὸ τῆς λ' Ἰουλιου, ἕως τῆς κς' Ἀυγούστου ἔτους αφπ' ἐν Τυβίγγῃ ἐκ τῆς Κωνσταντινου ὑπὸ τοῦ κ. Στεφάνου Γερλαχίου ἐνεχθέν. Παλαιὸν τυχός».

*Εν τῷ χειρογράφῳ πρὸ τοῦ πρώτου κεφαλαίου αὐτοῦ ὁ Ζυγομαλάς σημειοῦται τάδε: sic scripsit, λέγει ὁ Κρούσιος.

«σὸφωτάτῳ κυρίῳ Κρουσίῳ καὶ ταῦτο μνήμης χάριν»

(1) Πρῶτον δὲ βουλόμενος καὶ ἀριόστις τὰ ἐν Migne. P. G. 89, 1421, καὶ 1428, *Ορα καὶ B. H. Gr 1215. «τόπον ἐκ τόπου καὶ χώραν ἐκ χώρας ἀμείβοντα».

• δ, εἰ τυπωθεῖη, ἦτε Ὀκτώηχος, ὁ Κεραμεὺς καὶ ὁ Μανασσῆς·
 • οἱ γραικοὶ μᾶλλον λήφονται ἐν τιμῇ ἀξία ὅτι χρειώδη
 • αὐτοῖς καὶ ἀναγκαῖα· Est ipse D. Patriarchae Πρωτονο-
 τάριος ac saepe inter nos his annis scripsimus.

Η'

§ 16. Ἐν τῇ διατυπώσει τῶν ἀνωθι σημειώσεων οὐδὲ-
 λως πάρεργον, ἐὰν προστεθῇ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὅτι ἐν τῷ
 ὀνόματι τῆς πόλεως Ἀγκύρας ὅλος ὁ ἀγιολογικὸς κύκλος τῆς
 ἐπαρχίας Γαλατίας συγκεντρῶνται, ὡς τῆς Παφλαγονίας εἰς
 τὴν Ἀμαστριν καὶ τὰς Γάγγρας. Ἐν Ἀγκύρᾳ κατὰ τὴν
 μαρτυρίαν τοῦ Νείλου(1) εἶχε ναὸν καὶ ὁ μεγαλομάρτυς Πλά-
 των, οὗ ἡ φήμη καὶ εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἶχε φθάσει, ὥστε
 ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἀναφέρεται καὶ ναὸς πρὸς τιμὴν αὐτοῦ
 κτισθείς. Ὁ Προκόπιος(2) λέγει «... μικροῦ με τὸ μαρ-
 » τύριον ἐκεῖνο παρήλθεν εἰπεῖν, ὁ Πλάτωνι ἀναῖται τῷ
 » ἀγίῳ βεροπραπῆς τε... καὶ σεμνόν, οὐ πολλῶ τῆς
 » ἀγορᾶς ἄποθεν, ἢ βασιλέως Κωνσταντίνου ἐπώνυμος». **Καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πλάτωνος, ὁ μάρτυς Ἀντίοχος ἐωρτά-**
ζετο ἄλλ' ἰδιαιτέρως ἐν Ἀναστασιουπόλει τῆς ἐπαρχίας(3)
καὶ Γέμελλος, ὁ πολυάθλος καὶ ἅγιος, οὗ τὸ μαρτύριον ἀνα-
γινώσκειται ἐν τῷ Συναξαρίῳ Κωνσταντινουπόλεως(4).

(1) Migne, Patr., τ. 79 σ. 292.

(2) Περὶ Κτισμ. Α. 4, εκβ. Τουρνερ.

(3) Θεοφίλου Ἰωάν. Νήγμ. Ἀγιολογ. σ. 361 Βενετία 1854 καὶ
 Βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἀρχιεπισκόπου τοῦ Συκεῶν
 συγγραφαί κλ. κλ. Ἐν σ. 363 ἀπαρτῶ ἀν τῇ τῶν Γαλατῶν χώρα
 χωρῶν ἐστὶ λεγόμενον Συκεῶν, τελούν ὑπὸ τὴν Ἀναστασιουπολιτῶν
 πόλιν, εἰς πρώτης τῶν Ἀγκυρανῶν ἐπαρχίας. Πρὸς Synaxar. Eccl.
 CP σ. 233.

(4) Synaxar. Eccl. CP, σ. 294. Ἐπὶ Ἰουλιανοῦ ἦν ἐκ τῆς

Βούδαρις, οὗ τὸ ὄνομα εἰσηχθή καὶ ἐν τῷ Συναξαρίῳ
ΚΠ(1) καὶ ὁ Βασιλαεὸς ὁ πάντα ἀνθρώπων κατηχῶν περὶ
τῆς ἀληθείας(2) ἐπίσης τῇ Ἀγκύρᾳ προσγράφονται.

Οὐ λησμονητέον καὶ ἄλλων μαρτύρων ἀθλήσεις, ἃς δύ-
 ναταί τις ἵνα περισυλλέξῃ καὶ κατάλογον τούτων ἀπαρτίσῃ
 ἐκ τοῦ Συναξαρίου τῆς ΚΠόλεως, ὅπερ σεμνότατος ἄμα καὶ
 σοφώτατος ἀνὴρ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουιτῶν ὁ Delahay
 ἐξέδοτο, ὡς ἐπραξεν ἐπιμελῆς ἱατρὸς ὁ κ. Μωῦσειδης ἐξ ἄλ-
 λων Συλλογῶν ἐν τῇ περὶ Ἀγκύρας πραγματεία αὐτοῦ τῇ ἐν
 τῷ Ξενοφάνει Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 1904 δημοσιευθείσῃ. Ἐν
 τῷ Συναξαρίῳ τούτῳ ἔτυχεν ἵνα ἀνεύρωμεν πρὸς ἄλλοις ὅτι ὁ
 ἱερομάρτυς Θεράπων ἐκ Σάρδεων ἤχθη εἰς Συναὸν καὶ εἶτα
 εἰς Ἀγκυραν κλ. (3) ὡς καὶ ὁ Εὐσταθίος καὶ ὁ ἀνεψιὸς
 αὐτοῦ Γεῶνάδος(4), ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ πόλει Ἀγκύρᾳ κατετέθη
 τὸ τίμιον λείψανον τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος Εὐσταθίου(5) ὅτι
 τῇ ἡ' τοῦ Μαΐου τελεῖται ἡ Ἀθλήσις τοῦ Ἁγίου Μάρτυρος
 Θεοδοῦτου(6) καὶ τῶν σὺν ἐπιτῶ ἀγίων παρθένων καί γυναικῶν,

ἐνορίας Κωνσταντινουπόλεως Δεκε ὁ. 10 α' τὴν δὲ ἐν ποιούμενοι τοῦ Παραβάτου
 διὰ τῆς Ἀγκυρανῶν μητροπόλεως. Ἔστι ὁ ἅγιος κατὰ πρόσωπον τοῦ
 ἀδελφοῦ... καὶ ναὸς ἐπιτῶ αὐτοῦ καὶ μοναστήριον. Ὁρα Θεο-
 φίλου Ἰωάννου, Βίος ἀν ἡμῶν σ. 64, 384.

(1) Synax. Eccl. CP, σ. 66 21 Σεπτεμβρίου.

(2) Β. Η' Q., 242. Ὁρα καὶ **Σωζομενοῦ**, Ἐκκλ. Ἱστορ. Β, 11,
 ἡτοι σ' 196 καὶ 197 ἐκεῖ ἐν περὶ ἀμφοτέρων.

(3) Synax. CP, 26 Μαΐου σ. 711.

(4) αὐτόθε, 23 Ἰουλίου σ. 786.

(5) αὐτόθε, 28 Ἰουλίου σ. 851.

(6) Οἱ ἐπι Διοκ. Νηπιανοῦ διωχόμενοι εὐρισκίον καταφύγιον ἢ κἀλ-
 λων εὐρεῖν ἀσύλον παρὰ τῷ **Θεοδότῳ** τούτῳ. Ὁ Kerler ἐν τῷ φιλο-
 τακτικῷ βιβλ. αὐτοῦ Ἀλφαιδικῷ Nachschlagebuch Die Patronate
 der Heiligen, Οὐάμν 1905 σ. 131 ὁδολογῆ ἡμῶν ὅτι ὁ Θεόδωτος σὺμβόλου
 ἔχει **λαμπάδα καὶ ξίφος**. Ὁρα Delahaye, La passion de S. Theo-
 dote, ἐν Anal. Bolland. 1909 σ. 325.

ὄν τὰ ὀνόματα **Τεκούσα, Ἀλεξανδρία, Κλαυδία, Φαινή, Εὐφρασία, Ματρῶνα, Ἰουλία καὶ Θεοδότῃ.** Αὐταὶ ἐξ Ἀγκύρας τῆς Γαλατίας ἦσαν, ἡ Τεκούσα μάλιστα καὶ τοῦ Θεοδότου θεία.

§ 17. Ἐν τῷ Συριακῷ Μαρτυρολογίῳ φέρονται(1).

22 Ἰουνίου (Ἰουλίου) ἐν Ἀγκύρᾳ Πλάτων	
30 Αὐγούστου	» Γίλος μάρτυς καὶ ἕτεροι ἐξ
4 Σεπτεμβρίου	» Μάρκελλος καὶ ἕτεροι ὀκτώ
16 »	» Εὐσέβιος
23 »	» παῖδες, οἱ ἀπὸ τῆς κοιλίας τῶν μητέρων μάρτυρες ἐγένοντο.

* * *

§ 18. Κώδιξ μεμβράνινος τῆς Βιβλ. τοῦ Μονάχου ὑπ' ἀρ. III, ὃν ἐπανίδομεν κατὰ τὸ 1913, καὶ πῶς ἐμελετήσαμεν ἀναβάλλομεν δὲ ἵνα περιγράψωμεν ἐν ἄλλῳ καιρῷ, θεῶν διδόντων, ἔχει ἐν φύλλῳ 26α—31β «**Μαρτύριον τοῦ Ἀγίου** » ἱερομάρτυρος Βασιλείου πρεσβυτέρου τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ » ἀγιοτάτης τοῦ Θ[εο]ῦ Ἐκκλησίας» (2).

Θ'

§ 19. Εὐεργέται τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Ἐκπαιδευτηρίων τῆς Ὀρθοδόξου κοινότητος.

Ὁ κατάλογος τῶν λαμπρῶν τέκνων τῆς Ἀγκύρας σὺν

(1) Die Martyrologien ihre geschichte, ihre Vest. untersucht von H. Acheil, ἐν Althald, d. K. g. d. Visseusch. zu gottinsen-Thil-hist, Klasse Neue Folge III, 3 n. 40. Berlin, ἐν σελ. 43.

(2) Ora Herdte, Cat. cod. manus. gr. t. A, σελ. 17 καὶ Bherd, Roem. Quartals 1897. διὰ τὸν κώδικα τοῦτον.

τοῖς σχολείοις ἔχει γείνει παρανάλωμα τοῦ πυρός, εὐτυχῶς ἡμεῖς κατὰ συνήθειαν, τὴν ὁποίαν ἐν ταῖς περιοδοίαις ἡμῶν ἠκολουθοῦμεν, διεσώσαμεν αὐτόν, εὐχαρίστως δὲ δίδομεν ἐν ταῦθα μείζονι δημοσιότητι, ἥς ἄξιος τυγχάνει (ὄρα § 9) Γόννοι τῶν Ἀγκυρανῶν τούτων, εὐτυχῶς διασώζονται σήμερον ἀναμένοντες καιρὸν εὐθετον, ἵν' ἀκολουθήσωσι ταῖς πατρικαῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐδεργείαις μάλιστα νῦν.

Συμεῶν Καρασσὺλ	ἐγεννήθη τῷ 1810†18 Αὐγούστου 1887
Ἀναστάσιος Ἀλτηντόπ	» » 1805†10 Μαρτίου 1869
Ἰωάννης Σιαμάνογλους	» » 1808†28 Ἀπριλίου 1885
Πρόδρ. Σιαμάνογλους	» » 1804†20 Ἰανουαρίου 1886
Κωνστ. Ἀλτηντόπ	» » 1810† 4 Ὀκτωβρίου 1889
Μιχαὴλ Ἀλτηντόπ	» » 1815†13 Μαΐου 1892
Ἡλίας Ἀλτηντόπ	» » 1803†18 Ἀπριλίου 1859
Ἡλίας Κουπετζόγλους	» » 1815†24 » 1888
Δέσποινα Κουπετζόγλου	» » 1817†15 Μαΐου 1899

* * *

Ἐν τῇ § 8 τῶν σημειωμάτων ἡμῶν τούτων ὑπὸ τὰς σημειώσεις ἐξέπεσον τὰ ἐξῆς:

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ **Ταβίας**, ἐπισκοπῆς ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Ἀγκύρας, ἐνθυμούμεθα καὶ **Ταβίαν** μεσαιωνικὴν κόμην ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ τῆς Πελοποννήσου, ἣν κάλλιστα ὁ κ. Δάμπρος καὶ κατὰ τὴν ὀνομασίαν καὶ γραφὴν τοῦ ὀνόματος καὶ τὴν τοποθεσίαν ἐξηκρίβωσε. Εἶναι ἡ σημερινὴ κόμη Νταβζὰ ἐν τῷ δήμῳ Φαλάνθου τῆς Ἀρκαδίας. Παρὰ τῷ λαφ, λέγει ὁ κ. Δάμπρος, καλεῖται **Ντάβια** (1). Δὲν ἔχει σχέσιν ἀρὰ γε τὸ ὄνομα πρὸς τὴν λ. Ταβία, (=φρούριον, κάστρον), ὑψηλὸν μέρος ὑπὸ τειχῶν περιτετειχισμένον ὡς ἔχομεν π. χ. τὴν Ἀρὰν Ταβία, ὅπου ἡ μικρὰ Ρουμανία κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον ἐδείχθη τόσον φοβερά:

B. A. M.

(1) Μικταὶ σελίδες σ. 450—421.

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

ΠΡΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΝ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΦΙΛΙΑΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΩΝ

Ἀνεξαρτήτως ὅπως τῆς *World Conference*, τῆς ὁποίας τὴν πρωτοβουλίαν ἔσχεν ἀπὸ τοῦ 1910 ἡ ἐν Ἀμερικῇ Ἐπισκοπιανὴ Ἐκκλησία προσκαλέσασα καὶ τὰς ἐν Ἀνατολῇ Ὀρθοδ. Ἐκκλησίας δι' ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔαρ ὑφίσταται καὶ ἡ *World Alliance* ἰδρυθεῖσα ἐν τινι διεθνείᾳ συνεδρίῳ ἐξ ἀντιπροσώπων διαφόρων ἐκκλησιῶν συνελθόντι ἐν Κωνσταντίᾳ κατ' Αὐγούστον τοῦ 1914. Ὁ πλήρης αὐτῆς τίτλος εἶνε *The World Conference for promoting international Friendship through the Churches*, τὸ δὲ ἱστορικὸν τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς ἔχει ὡς ἑξῆς. Κατὰ Μάϊον τοῦ 1907 ἐν συνεδρίῳ ἐξ ἀντιπροσώπων διαφόρων ἐκκλησιῶν συνελθόντι ἐν Λονδίῳ (*Exeter Hall*) ἀπεφασίσθη ἡ σύνταξις ὑπομνήματος, ὅπερ διενεμήθη εἰς τὰς διαφόρους ἐκκλησίας τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν γερμανικὴν γλῶσσαν ἐκυκλοφόρησε καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Τὰ ἀγγλικά καὶ ἀμερικανικά ὑπομνήματα ὑπεγράφησαν ὑπὸ πλείστον ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν, τὸ δ' αὐτὸ ἔπραξαν καὶ αἱ ἐν Γαλλίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Γερμανίᾳ, Ὀλλανδίᾳ, Αὐστροουγγαρίᾳ ἐκκλησίαι, κατέφθασαν δὲ καὶ ἐπιστολαὶ ἐξ ἄλλων χωρῶν. Κατὰ Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους Ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐξ ἐξεχόντων μελῶν τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν ὑπέβαλεν εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς ἐν Χάγῃ Συνδιασκέψεως κ. Νελδωφ τρία ὑπομνήματα ἐν ἑκ Μ. Βρετανίας, ἕτερον ἐξ Ἀμερικῆς καὶ τρίτον ἐξ Εὐρώπης. Ὁ πρόεδρος ἀπεδέχθη εὐχαρίστως

τὰ ὑπομνήματα καὶ ἐν τῇ τρίτῃ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς Συνδιασκέψεως ἐποιήσατο ἰδιαιτέραν αὐτῶν μείναν. Ἐντεῦθεν ἤρξατο τὸ περὶ τῆς εἰρήνης ἐνδιαφέρον τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ὡς ὀργανωμένοι ἠδύναντο νὰ ἐξασκήσωσι μελίζονα ἢ μέχρι τοῦδε ἐπιρροὴν εἰς τὴν εἰρηρικὴν διεύθετησιν διεθνῶν ζητημάτων. Τὸ ἔργον τῆς ἐν Χάγῃ συνδιασκέψεως πρὸς ἄρσιν τῶν αἰτίων τοῦ πολέμου καὶ ἰδρυσιν διεθνούς Ἀρείου Πάγου ὑπεκινήθη ὑπὸ διπλωματῶν καὶ νομομαθῶν. Αἱ ἐκκλησίαι ὡς ὀργανώσεις ἐτήρουν στάσιν ἐφεκτικὴν ὡσανεὶ ἡ προαγωγή τῆς εἰρήνης ἦτο τι ξένον πρὸς αὐτάς. Ἐπειδὴ ἡ ἀποξένωσις αὕτη ἀπὸ τῶν διεθνῶν ζητημάτων ἐθεωρήθη ὅτι προέρχεται ἐξ ἐλλείψεως συνεργασίας τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἐκρίθη ὅτι ὡς πρῶτον πρὸς τοῦτο βῆμα ἔδει νὰ χρησιμεύσῃ ἡ διοργάνωσις ἀνταλλαγῆς ἐπισκέψεων ἀντιπροσώπων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν μεταξὺ Μ. Βρετανίας καὶ Γερμανίας. Ἐντεῦθεν κατὰ τὸ 1908 140 ἀντιπρόσωποι τῶν ἐν Γερμανίᾳ Ἐκκλησιῶν λουθηρανικῆς, ρωμαιοκαθολικῆς καὶ ἄλλων ἐπισκέφθησαν τὴν Ἀγγλίαν ὡς ξένοι τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ Ἐκκλησιῶν καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἴσος ἀριθμὸς ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ἀποχρώσεων τῆς Μ. Βρετανίας ἐπισκέφθησαν τὴν Γερμανίαν. Ἀποτέλεσμα τῶν ἐπισκέψεων τούτων ὑπήρξεν ἡ ἰδρυσις ἐκκλησιαστικῶν συλλόγων (*Councils*) πρὸς προαγωγὴν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ Μ. Βρετανίας καὶ Γερμανίας. 12,000 ἄτομα ἀπέτελεσαν τὸν βρετανικὸν ἐκκλησιαστικὸν σύλλογον καὶ 4000 σχεδὸν τὸν γερμανικὸν ἐκκλ. σύλλογον. Τὰ προεδρεία τῶν συλλόγων τούτων εὗρισκοντο ἐν στενῇ καὶ ἀδιαλείπτῳ συναφείᾳ. Δημοσιογραφικὸν ὄργανον τοῦ Βρετανικοῦ ἐκκλ. συλλόγου ἦτο ὁ Εἰρηνοποιὸς (*Peace-maker*) τοῦ δὲ Γερ-

Ἡ κίνησις αὕτη προύκალσε πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον ἐν Ἀμερικῇ καὶ τῇ αἰτήσει τῆς ἐν *Mohawk* (τῆς Ἀμερικῆς) συνδιασκέψεως περὶ διεθνούς διαιτησίας ἀντιπροσώποι ἀμφοτέρων τῶν συλλόγων ἐπεσκέφθησαν τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Ὁμόθυμος ἐξηνέχθη τότε εὐχή, ἵνα εὐρεθῇ κοινῇ βάσις συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκάστης χώρας πρὸς καλλιέργειαν φιλικῶν μεταξὺ αὐτῶν σχέσεων καὶ πρὸς ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς δημοσίας γνώμης ὅπως αἱ παρεμπιπτουσαι διεθνεῖς διαφοραὶ διευθετῶνται δι' ἐκλήσεων πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὸ δίκαιον καὶ οὐχὶ διὰ πολέμου. Ἡ δυσχέρεια τῆς πραγματώσεως τοιοῦτου ἰδεώδους προήρχето ἐκ τῆς δαπάνης, ἣτις ἀπητεῖτο, ἵνα συνέλθωσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' ἡ δυσχέρεια αὕτη ἤρθη χάρις εἰς τὴν γενναιοδορίαν τοῦ κ. Ἀνδρέου Κάρνεζι, ὅστις κατέβαλε τὴν ἀπαιτουμένην διὰ δύο προκαταρκτικὰς συνδιασκέψεις δαπάνην. Ταῦτοχρόνως προτάθη ὑπὸ ἐπιτροπῆς τῶν καλβινικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλβετίας σχέδιον σκοποῦν νὰ ὑποβάλῃ τὴν συνεργασίαν ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ κόσμου πρὸς καλλιέργειαν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν. Ὅμοιαι προσπάθειαι ἐγένοντο καὶ ὑπὸ τοῦ *I. Allen Baker* καὶ *V. H. Dickinson* ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Οὗτοι ἐπεσκέφθησαν τὴν Γαλλίαν, τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Γερμανίαν καὶ ἀφοῦ συνεννοήθησαν μετ' ἐξεχόντων μελῶν τῶν προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν ἐξησφάλισαν τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς διεθνῆ συνδιάσκεψιν τῶν Προτεσταντῶν. Ὡσαύτως εἶδον καὶ τὸν *M. A. Vanderpol*, πρόεδρον τῆς «διεθνούς ἐταιρείας τῶν φιλειργῶν καθολικῶν», ὅστις μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ ἀνέλαβε νὰ ὀργανώσῃ τὴν συνδιάσκεψιν τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ἐν Λιέγη. Κατηρτίσθησαν ἐπομένως

προσωριναί Ἐπιτροπαί, ἵνα λάβωσι νὰ ἀναγκαιοῦντα μέτρα πρὸς συγκρότησιν δύο συνδιασκέψεων τῆς μὲν ἐκ Προτεσταντῶν ἐν Κωνσταντίᾳ τῇ 2 Αὐγ. 1914, τῆς δὲ ἐκ Ρωμαιοκαθολικῶν ἐν Λιέγη τῇ 10 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ συνδιάσκεψις συνῆλθεν ἐν τῷ Ξενοδοχείῳ *Insel*, πρὸφην Δομινικανῷ Μοναστηρίῳ, ὅπου πρὸ 500 ἑτῶν εἶχε συνέλθῃ ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδος. Ἐκ τῶν 153 διορισθέντων ἀντιπροσώπων κατέφθασαν εἰς Κωνσταντίαν 90 καὶ μολοντί ἐξεργάγη ὁ παγκόσμιος πόλεμος αἱ προπαρασκευασμένα ἀποφάσεις ἐψηφίσθησαν καὶ ἐνεκρίθη, ὅπως οἱ δυνάμενοι συναντηθῶσιν ἐν Λονδίῳ καὶ ἐκεῖ ὀρισθῇ ἡ περαιτέρω ἐνέργεια. Αἱ ἐγκριθεῖσαι αὐταὶ ἀποφάσεις εἰσιν αἱ ἑξῆς: 1) Ἐπειδὴ τὸ ἔργον τῆς συνδιαλλαγῆς καὶ τῆς συμφιλίωσης εἶνε οὐσιῶδες χριστιανικὸν καθήκον, ἀρμόζει, ὅπως αἱ ἔξωπανταχοῦ Ἐκκλησίαι μεταχειρισθῶσι τὴν ἐπὶ τῶν λαῶν, κοινοβουλίων καὶ κυβερνήσεων ἐπιρροὴν αὐτῶν πρὸς προαγωγὴν ἀγαθῶν καὶ φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἐθνῶν. 2) Ἐπειδὴ ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ ἐξίσου ἐνδιαφέρονται ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης καὶ τῆς προαγωγῆς ἀγαθῶν αἰσθημάτων μεταξὺ τῶν διαφόρων φυλῶν τοῦ κόσμου, ἐνδείκνυται, ὅπως αὗται συνενώσωσι τὰς προσπάθειάς αὐτῶν, ἵνα φέρωσιν εἰς πέρας τὴν προηγηθεῖσεν ἀπόφασιν. 3) Πρὸς ἐπίτευξιν προσεγγίσεως τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν δεόν νὰ ληφθῶσι μέτρα πρὸς σχηματισμὸν ἐν ἐκάστῃ χώρῃ συλλόγων εἴτε ὀρισμένης ὁμολογίας εἴτε καὶ διαφόρων ὁμολογιῶν ὧν ἔργον θὰ εἶνε ἡ παρότρυνσις τῶν Ἐκκλησιῶν ὡς ὀργανωμένον σωμάτων, ὅπως ἐνώσωσι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν πρὸς προαγωγὴν διεθνούς φιλίας καὶ ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου· πρὸς τοῦτο δὲ δεόν νὰ ἰδρυθῇ κεντρικὸν

γραφείον πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ανταποκρίσεως τῶν συλλόγων, πρὸς συλλογὴν καὶ παροχὴν πληροφοριῶν καὶ ἐν γένει πρὸς ἐνέργειαν παντὸς σχετιζομένου πρὸς τὴν κίνησιν. 4) Κατηρίσθη Ἐπιτροπὴ ἐκ μελῶν τῶν ἐπίσκοπων τῆς Μ. Βρετανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Γερμανίας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ληφθεῖσων ἀποφάσεων μετὰ τῆς πληρεξουσιότητος, ὅπως ἐὰν δεῖσῃ προσθέσωσι καὶ ἄλλα μέλη καὶ διοργανώσωσι καὶ ἄλλην συνδιάσκεψιν, ἐν ἧθ' ἀετιθεῖσιν τὰ ἀποτελέσματα τῆς μέχρι τοῦδε ἐργασίας καὶ θὰ ὑποβληθῶσι προτάσεις πρὸς περαιτέρω δράσιν. Ἄλλ' ἐνθ' τοιαύτας ἐξήνεγκεν ἀποφάσεις ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ συνδιάσκεψις, ἡ ἐν Λιέγη ὁρισθεῖσα διὰ τὴν 10ην Αὐγούστου οὐδὲ κατώρθωσε νὰ συνέλθῃ ἕνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ Βέλγιον.

Οἱ ἐκ Κωνσταντίας ἐπανελθόντες ἀντιπρόσωποι συνήλθον ἐν Λονδίῳ ἐν τῷ Ξενοδοχείῳ τοῦ Οὐέστμινστερ τῇ 5ῃ Αὐγούστου καὶ κατὰ τὰς ἐπομένους ἡμέρας τὰ μέλη τῆς διεθνούς Ἐπιτροπῆς τὰ εὐρεθέντα ἐν Ἀγγλίᾳ περιέβησαν εἰς τὴν ἀναγκαίαν ὁργάνωσιν ἐκλέξαντα πρόεδρον, δύο ἀντιπροέδρους καὶ 4 ἐπιτίμους γραμματεῖς, ὧν οἱ δύο εἶχον καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν συγχρόνως ἐξουσίαν. Ὡσαύτως ἀπεφάσισαν, ὅπως ἕκαστος ἐθνικὸς ὄμιλος συγκροτήσῃ ἰδίαν ἐπιτροπὴν, ὅπως ἡ γενικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελεσθῇ ἀπὸ 60 μελῶν, ὅπως τὰ πρόσθετα μέλη διορισθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν ὁμίλων ἐν οἷα ἀναλογία καὶ ἐν τῷ χρόνῳ ἠθέλον κρῖναι καλὸν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν καὶ ὅπως δοθῇ εἰς τὴν ἑταιρίαν τὸ ὄνομα «Παγκόσμιος σύνδεσμος τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς προαγωγὴν διεθνούς φιλίας». Ἐπειδὴ ὁμως ἐκρίθη ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ συνάντησις τῆς διεθνούς ἐπιτροπῆς διαρκούντος τοῦ πολέμου ἀπεφασίσθη, ὅπως οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκάστου ἔθνους ἀποτελέσωσιν ἐπιτροπὴν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν

χώρᾳ καὶ οὕτω συναθροίσωσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύνολον σοβαρῶν χριστιανῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, οἵτινες ἐμελλον νὰ προλειάνωσι τὴν ὁδὸν εἰς παγκόσμιον συνδιάσκεψιν τῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Τοιαῦτα μέτρα ἐλήφθησαν ἐν Μ. Βρετανίᾳ, Ἡνωμ. Πολιτεῖαις, Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Ὀλλανδίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἑλβετίᾳ, Νορβηγίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ Δανιμαρκίᾳ, ἐνθα συνεκροτήθησαν ὄμιλοι περὶ τοὺς ἀντιπροσώπους, οἵτινες παρέστησαν ἐν Κωνσταντίᾳ.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου 1914 μέλη τινα τῆς διεθνούς Ἐπιτροπῆς ἐν Λονδίῳ προὔτειναν εἰς τὸν καθηγητὴν *Battin* τοῦ Κολλεγίου *Swarthmore* ἐν Πενσυλβανίᾳ, ὅπως ἀφισερώσῃ ὅλον αὐτοῦ τὸν χρόνον πρὸς ὁργάνωσιν ὁμίλων τοῦ «Παγκοσμίου Συνδέσμου τῶν Ἐκκλησιῶν» ἐν τισὶ χώραις τῆς Εὐρώπης. Πράγματι ὁ καθηγητὴς *Battin* καταλιπὼν τὴν Ν. Ὑόρκην ἐφθάσεν εἰς Λονδίνον καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐτῶν 1915 καὶ 1916 ἐπισκέφθη διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης προπαρασκευάζων τὸ ἔργον, εἰς ὃ περιελαμβάνετο καὶ ἡ σύγκλησις τῆς διεθνούς Ἐπιτροπῆς ἐν Βέρνῃ κατ' Αὐγούστον τοῦ 1915. Μετὰ τὴν λήξιν τῶν συμβολαίων τοῦ καθηγητοῦ *Battin* τῷ 1918 ὁ «Παγκόσμιος Σύνδεσμος» προσέλαβε τὸν δρα Γεώργιον *Nasmyth* τὸν ὁποῖον ἡ γνώσις τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν καθίστα καταλληλοτάτον εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ ἔργου τοῦ Παγκοσμίου Συνδέσμου.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ «Παγκοσμίου Συνδέσμου τῶν Ἐκκλησιῶν» συνήλθεν ἐν Βέρνῃ τὴν 25ην, 26ην καὶ 27ην Αὐγούστου τοῦ 1915. Παρόντα ἦσαν 27 μέλη ἐκ διαφόρων χωρῶν. Ἀπόντος τοῦ Προέδρου ὁ Δεκάνος τοῦ *Worcester* ὁμοφώνως ἐξελέγη πρόεδρος τῆς συνελεύσεως καὶ ἀφοῦ ὁ καθηγ. *Emery* προσεφώνησε τοὺς ἀντιπροσώπους ἀπὸ μέρους τῆς Ἑλβετίας καὶ ἐκήρυξε τὴν ἐναρξιν τῆς συνελεύ-

σως διά προσευχῆς, ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπελήφθη τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. Οἱ ἐπίτιμοι γραμματεῖς ἀνέφερον, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους ἐθνικοὶ σύλλογοι κατηρτίσθησαν εἰς δέκα χώρας καὶ κατεδείχθη ἡ ἀνάγκη, ὅπως ἀντιπρόσωποι τῶν συλλόγων τούτων συνέλθωσι πρὸς συμπλήρωσιν τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς καὶ ψηφίσωσι προσωρινὸν κανονισμόν, καθ' ὃν θὰ διέπωνται αἱ ὑποθέσεις τοῦ παγκοσμίου συνδέσμου ἐν τῷ μέλλοντι. Ὡσαύτως δὲ ἀνέφερον, ὅτι ἡ διεθνὴς Ἐπιτροπὴ διορίσθη ὑπὸ Συνδιασκέψεως τῆς Κωνσταντίας καὶ μετὰ τὴν προσθήκην καὶ ἄλλων ἀπετελέσθη ἐκ 13 μελῶν ἐξ Ἀμερικῆς, 8 ἐκ Μ. Βρετανίας, 6 ἐκ Γαλλίας, 6 ἐκ Γερμανίας, 3 ἐκ Δανιμαρκίας, 3 ἐξ Ὀλλανδίας, 2 ἐξ Ἰταλίας, 3 ἐκ Σουηδίας καὶ 4 ἐξ Ἑλβετίας.

Οἱ ἐπίτιμοι γραμματεῖς ὑπέβαλον ἐκθέσεις περὶ τῶν λόγων, οἵτινες κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν πρόσκλησιν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὸν περιορισμὸν τῆς ἐνεργείας αὐτῆς εἰς ζητήματα ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸ κύριον αὐτῆς ἔργον, ἐφ' ὅσον δύναται νὰ συζητηθῇ ὑπὸ τὰς ἐνεστάσας περιστάσεις τῆς διεθνοῦς καταστάσεως καὶ διετύπωσαν προτάσεις τινὰς περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν. Ἐντεῦθεν καὶ δημοθυμῶς ἀπεφασίσθη 1) ὅτι αἱ ἐνεργεῖαι τῆς ἐπιτροπῆς δεόν νὰ ᾧσιν ἐμπιστευτικά, 2) ὅτι ἡ ἀπόφασις αὐτῆς, δὲν θὰ ἀποβῇ δεστικὴ πρὸς τῆς ὑποβολῆς αὐτῆς εἰς τοὺς ἐπί μέρους συλλόγους τοῦ Συνδέσμου καὶ 3) ὅτι πολιτικὰ ζητήματα ἀφορῶντα τὸ δίκαιον ἢ ἄδικον τῶν μετεχόντων τοῦ πολέμου θὰ ἀποκλεισθῶσι τῆς συζητήσεως. Ὑπεβλήθησαν ἐκθέσεις πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς Ὄργανο-τοῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων ἐκάστης χώρας ἀφορῶσαι εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ ἐξετελέσθη πρὸς διοργάνωσιν ὑποεπιτροπῶν ἐν Ἀμερικῇ καὶ Εὐρώπῃ. Ἐν Ἠνωμ. Πολιταίαις τῆς Ἀμερικῆς συνεκροτήθη ὁμιλος μετ' ἐπιτροπῆς, ἥτις ἐν

συνεργασία μετὰ τῆς «Ἐνώσεως πρὸς ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην» ἀνέλαβε τὸ καθήκον τῆς διεθνοῦς ὀργανώσεως. Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Βρετανικοῦ ὀμίλου ἔλαβε μέτρα, ὅπως κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Βρετανίας περὶ τοῦ ζητήματος τῆς διεθνοῦς φιλίας καὶ τὰ μέλη τοῦ Ὄμιλου ἀνήλθον εἰς 4000 σχεδόν. Ἐξέδωκε μηνιαίαν ἐφημερίδα ὀνομαζομένην «*Goodwill*» καὶ κυκλοφοροῦσαν εἰς 15000 ἀντίτυπα καὶ ἠτοίμασεν ὑπόμνημα περὶ τῆς «χριστιανικῆς στάσεως ἐναντι τοῦ πολέμου καὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων μετὰ τὸν πόλεμον», ὅπερ ἀποσταλὲν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς λειτουργοὺς ὑπεγράφη ὑπὸ 1000 πρεσβυτέρου. Ἐν Γαλλίᾳ κατορθώθη ὁ καταρτισμὸς Ἐπιτροπῆς περιλαμβανοῦσης λίαν γνωστὰ μέλη τῶν προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐν Γερμανίᾳ τὸ ἔργον τοῦ Συνδέσμου προήχθη διὰ τῆς συγκροτήσεως φιλικοῦ ὀμίλου πρὸς συνεργασίαν μετὰ τῶν ἐκ Γερμανίας μελῶν τῆς διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐλήφθησαν μέτρα, ὅπως τὸ τρίμηνον περιοδικὸν *die Eiche* κυκλοφορήσῃ εἰς 8, τι πλείστους ἀναγνώστας. Ἐν Ἰταλίᾳ ἀπετελέσθη ὁμιλος προτεσταντῶν συμπαθούντων πρὸς τὸ ἔργον τοῦ συνδέσμου. Ἐν Ἑλβετίᾳ ἐγκατεστάθη προσωρινὴ ἐπιτροπὴ καὶ συνεκροτήθη κατὰ Μάρτιον συνέδριον εἰς ὃ ἀντεπροσωπεύθησαν πᾶσαι αἱ καλβινικαὶ Ἐκκλησίαι. Ἡ ἐπιτροπὴ μετέφρασεν εἰς τὴν Γαλλικὴν καὶ εἰς τὴν Γερμανικὴν τὸ ὑπόμνημα, ὅπερ παρεσκευασεν ὁ Βρετανικὸς ὁμιλος καὶ διέδωκεν αὐτὸ παρὰ τοῖς κληρικοῖς τῆς Ἑλβετίας. Ἐν Ὀλλανδίᾳ ἐγένοντο διαβήματ' καταλήξαντα εἰς τὸν καταρτισμὸν ὀμίλου συνενώσαντος μέλη ὄλων τῶν προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐφημερίς καλουμένη «*International Christendom*» ἐκυκλοφόρησεν ἀνα τὸν κληρὸν τῆς Ὀλλανδίας. Ἐν Δανίᾳ 350 ποιμένες καὶ διδάσκαλοι ἀπετέλεσαν τὸν δανικὸν ὁμιλον καὶ διορί-

σαντες Ἐπιτροπὴν ἐξέδωκαν πλείστα φυλλάδια. Ἐν Νορβηγίᾳ ὑπερπεντακόσιοι ποιμένες μετὰ 300 ἄλλων μελῶν ἀπετέλεσαν τὸν ὄμιλον. Ὡσαύτως ἐν Σουηδίᾳ κατηρτίσθη ἐπιτροπὴ ἐκ διαφόρων ὁμολογιῶν, τῆς ὁποίας τὴν προεδρείαν ἀνέλαβεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Οὐψάλης *Söderblom*.

Πρότασις τοῦ ποιμένου Ἡλία *Goumele*, ὅπως ὁ τίτλος «Σύνδεσμος τῶν Ἐκκλησιῶν» μὴ ἀνταποκρινόμενος πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνθήκας ἐκάστης χώρας ἀντικατασταθῆ διὰ τοῦ «Συνδέσμου τῶν Χριστιανῶν» παρερεπέμφθη εἰς Ἑποπιτροπήν. Αὕτη ἐπισταμένως ἐξετάσασα τὸ ζήτημα προὔτεινε τὴν τροποποίησιν, ἣτις ὁμοφώνως ἐγένετο ἀποδεκτὴ. Ὁ σύνδεσμος ὠνομάσθη «Παγκόσμιος σύνδεσμος πρὸς προαγωγὴν διεθνούς φιλίας διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν». Εἶτα συνεζητήθη ὁ προσωρινὸς Κανονισμὸς τοῦ Συνδέσμου καὶ τῶν ἀποτελούντων αὐτὸν συλλόγων, ὅστις καὶ ἐνεκρίθη. Ὁ κανονισμὸς οὗτος ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἔχει ὡς ἀκολούθως. Ἔργον τοῦ Συνδέσμου εἶνε ἡ πραγμάτωσις τῶν ἀποφάσεων, αἵτινες ἐλήφθησαν ἐν τῇ Συνδιασκέψει τῆς Κωνσταντίας κατὰ τὴν 2αν Αὐγούστου 1914, ὡς εἶδομεν: 1) Ὁ Σύνδεσμος ἀποτελεῖται ἐκ Συλλόγων ἰδρυθέντων συμφώνως πρὸς τὴν τρίτην ἀπόφασιν καὶ ἐχόντων τὸν αὐτὸν σκοπὸν, οἷον καὶ ὁ Σύνδεσμος. 2) Ἐκαστος Σύλλογος ὀφείλει νὰ ἐγκαθιστᾷ τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἀρχάς, νὰ ἔχη τὰς ἰδίας ἐαυτοῦ διατάξεις καὶ διευθύνῃ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ, ὡς αὐτὸς κρίνει καλόν. 3) Ἐκαστος Σύλλογος ὀφείλει τὴν 1ην ἢ πρὸ τῆς 1ης Μαρτίου νὰ ἀποστέλλῃ εἰς τὴν κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν ἐκθεσιν τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὸ διανυθὲν ἔτος καὶ ἡ διεθνὴς ἐπιτροπὴ ὀφείλει νὰ συλλέγῃ καὶ ἐκτυπώνουσα τὰς ἐκθέσεις ταύτας νὰ ἀποστέλλῃ εἰς ὅλους τοὺς συλλόγους

ὁμοῦ μετ' ἐκθέσεως περὶ τοῦ ἰδίου αὐτῆς ἔργου. 4) Δέον νὰ ὑπάρχῃ διεθνὴς ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ μελῶν ὀνομαζομένων ὑπὸ τῶν ἑκασταχοῦ συλλόγων Ἐκαστον μέλος ὀφείλει νὰ ἀσκῇ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ἐπὶ τρία ἔτη ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ, δύναται ὅμως νὰ ἐπαναδιορισθῇ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν, οὓς δικαιούται νὰ διορίσῃ ἕκαστος Σύλλογος ὀρίζεται ἐκάστοτε ὑπὸ τῆς διεθνούς ἐπιτροπῆς. 5) Ἡ διεθνὴς ἐπιτροπὴ δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ νεοσυστάτους Συλλόγους καὶ ὀφείλει νὰ ὀρίσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν, τὰ ὁποῖα οἱ Σύλλογοι οὗτοι δύνανται νὰ ὀνομάσωσι ὡς μέλη τῆς διεθνούς ἐπιτροπῆς. 6) Ἡ διεθνὴς ἐπιτροπὴ ἀσχολεῖται περὶ τὰς κοινῶν ἐνδιαφερόντων ὑποθέσεις τοῦ Συνδέσμου, κανονίζει τὴν γενικὴν πορείαν τῶν ὑποθέσεων αὐτοῦ, τηρεῖ τοὺς διαφόρους Συλλόγους εἰς ἐπαφὴν πρὸς ἀλλήλους καὶ λαμβάνει γνῶσιν τῶν προόδων τῆς κινήσεως, προσκαλεῖ γενικὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Συνδέσμου, ὡσάκις κρίνει τοῦτο χρήσιμον, ἐκλέγει τὰς ἀρχάς αὐτοῦ, διορίζει ὑποεπιτροπὰς καὶ ἀναθέτει εἰς αὐτάς, ὅ,τι κρίνει καλὸν ἐκ τῶν ἰδίων καθηκόντων. 7) Ἡ διεθνὴς Ἐπιτροπὴ ἰδρύει καὶ διατηρεῖ γραφεῖον μετὰ τόσον ὑπαλλήλων, ὅσοι εἶνε ἀναγκαῖοι, πρὸς διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων τοῦ Συνδέσμου. 8) Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις δύνανται νὰ μεταβληθῶσιν ἐν γενικῇ τῶν Συλλόγων συνδιασκέψει συγκαλουμένη πρὸς τοῦτο, ἢ ὑπὸ τῆς διεθνούς Ἐπιτροπῆς ὑποδεικνουσῆς τὴν τροποποίησιν εἰς ὅλους τοὺς Συλλόγους καὶ λαμβανούσας τὴν γραπτὴν συγκατάθεσιν τῶν τριῶν τετάρτων τοῦ συνόλου τῶν Συλλόγων εἰς τὴν προτεινομένην τροποποίησιν.

(ἔπεται συνέχεια)

ΔΙΚΑΙΩΝ ΜΝΗΜΗ ΜΕΤ' ΕΓΚΩΜΙΩΝ

Ἡ συνοδικὴ διὰ τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας ἐκχώρησις ἀδείας τοῖς ἀδελφοῖς ἀρμενίοις ἵνα τελώσι τὰς ἱερουργίας αὐτῶν ἐν ἡμετέροις ναοῖς, εἰς μέρη βεβαίως ὅπου ἀδυνατοῦσι, κατὰ πολλὴν ἐρημίαν ἰδίων ναῶν, ἵνα πράττωσι τὸ ἱερὸν τοῦτο καθήκον, ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς, τοῦ θέματος οὗτος ἐπικαίρου, ἵνα μνησθῶμεν μακαρίων ἱεραρχῶν, οἵτινες ἀδελφικὸν καθήκον ἐκρίναν ἵνα δείξωσι συγκατάβασιν, ὁμοίαν τῇ παρ' ἡμῶν ἄρτι διατρανωθείσῃ, οὐχὶ μόνον πρὸς ἀρμενίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς χριστιανούς, δόγμα πρεσβεύοντας διάφορον τοῦ τε ἡμέτερου καὶ τοῦ τῶν ἀρμενίων ἔπραξαν δὲ τοῦτο κατόπι τῆς πολὺ φιλικῆς πρὸς τοὺς διαμαρτυρομένους τάσεως Ἰωάσαφ πατριάρχου τοῦ μεγαλοπρεποῦς, καὶ τοῦ ἐπέκεινα τῆς πρεπούσης ἀδελφικῆς συγκαταβάσεως προχωρήσαντος Ἱερεμίου τοῦ Β', τὴν ὁποίαν κρίνω τοιουτοτρόπως, ἀφορῶν εἰς τὴν πρὸς τὸν πάπαν Γρηγόριον, τὸν τοῦ νέου καλενδαρίου, ἐπιστολὴν τοῦ πατριάρχου τούτου, ἣ τινος ἐτέρου κληρικοῦ, τῷ Ἱερεμίᾳ ἀντιδιαφερομένου διότι καὶ πᾶς μετ' αὐτὸν λόγος περὶ συνεννοήσεως ἢ συνενώσεως ὀρθοδόξων καὶ διαμαρτυρομένων ἐξέλιπεν, αἱ δὲ σχέσεις ἡμῶν αἱ μετ' αὐτῶν ὑστερον καλλιεργηθεῖσαι, χάριτι πολιτικῶν λόγων, ἐκφεύγουσι τὰς κρίσεις ἡμῶν περὶ καθαρῶς δογματικῆς συζητήσεως. Καὶ πρὸς αὐτοὺς μὲν οὐδὲν ἐν τοιαύταις σχέσεσιν ἐποίησάμεθα βῆμα, τοῖναντίον δὲ ἄλλως προσήνεχθημεν πρὸς τοὺς κληρικοὺς τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ κατὰ τὸν πολὺτλαν πατριάρχην Κύριλλον τοῦ Δουκάρην θανατηφόρου δράματος καὶ τὴν εἰς τὸν Κύριλλον Κουταρὴν ἐντὸς ἔτους ἐνὸς ἀναπόδασιν.

δεκαεπτὰ σχεδὸν ἔτη μετὰ τὴν εἰς τὴν ἀμείνω ζωὴν μετástασιν τοῦ Δουκάρους, πάντες οἱ τότε ζῶντες καὶ τὰ κοινὰ πράττοντες ἐν ἡμῖν ἐμιμνήσκοντο τοῦ μακαρίου πατριάρχου καὶ ἐν τούτοις, Ἰωαννίκιος ὁ Λύνδιος ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας, τῷ 1655 ἢ τῷ 1656, δεῖγμα τρανὸν ἀνεξίθρησκείας, οὐχ ἥττονος τῆς ἀνεξικακίας τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν παρεχόμενος, προέβαινεν εἰς διάβημα, εἰς ὃ οὐδεὶς τῶν ἔκτοτε πατριαρχῶν προὐχώρησεν ἕως τῆς σήμερον. Μετέβαινον τότε ἱερεῖς τινὲς τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας (1655-56) πρὸς ἐρεύνας, ἴσως ἀρχαιολογικὰς ὄχι, κατ' ἐμὲ, προσηλυτευτικὰς εἰς τὰς ἐπαρχίας Ἀμασειας, Τραπεζοῦντος, καὶ Νεοκαισαρείας, καὶ πρὸς τοὺς ἡμετέρους ἀρχιερεῖς τοὺς ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις ἐπιστέλλει συνιστῶν ὁ Ἰωαννίκιος τοὺς τοῦ δυτικοῦ δόγματος ἱερεῖς, καὶ προτρέπει τοὺς ἡμετέρους ἵνα ἐπιτρέψωσι τοῖς ξένοις ἱερουργεῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν ναοῖς, εἴτε ἦσαν ἐξωκλήσια, εἴτε ἐσωκλήσια, ἀμετὰ τὸ ἐκτελεῖσθαι ἡμᾶς τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν». Ἐκδεδομένον ὑπάρχει τὸ γράμμα ἐν Α' τόμῳ (σελ. 456) τῆς Revue d'histoire diplomatique, πρὸ δὲ τῆς ἐκτυπώσεως εἶδον αὐτὸ, πρὸς διακρίβωσιν ὑποβληθὲν μοι. Εἰ δὲ τότε, τοῖς ἀπὸ Ρώμης τῆς πρεσβυτέρας ἐλθοῦσι πρεσβυτέροις, ὧν αἱ χειροτονίαι καὶ ἱεροπραξίαι βεβαίως ἔγκυροι ἐφ' οἷς τελοῦνται, προσηνέχθη πατριάρχης οἰκουμενικὸς τοιουτοτρόπως, ἀπέναντι τῶν ἀρμενίων ἠθέλη δειχθῆ βεβαίως συγκαταβατικὸς, εὐκολύνων ἔκτοτε τὰ πρὸς τὴν ποθητὴν προσέγγισιν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν βήματα, πρὸς ἐγγισίαν καὶ πρὸς δυτικούς καὶ πρὸς ἀρμενίους καὶ πρὸς χαλδαιιστύρους.

Καὶ περὶ μὲν προσεγγίσεως οἰασθήποτ' οὐν φύσεως οὐχὶ νῦν ὁ λόγος, μᾶλλον δ' ἀποβλέπει εἰς εἶδος τι συμμετοχῆς ἡμῶν μετὰ ξένων κληρικῶν, ἢ τούτων μεθ' ἡμῶν, ἐν ἱερῶν τελεταῖς, ἢ ὑποχωρήσεσιν ἡμῶν εἰς αἰτήσεις ἐκείνων ὡς πρὸ τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τοῦ κατ' αὐτοὺς θρησκευέειν. Δια

οὗτο, οὐδὲ τῆς προθυμίας τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου Διο-
υσίου Δ' τοῦ Μουσελίμου ἀπέναντι τῶν ἀγγλικανῶν, εἰς τοὺς
ποίους ἐξήγησιν ἐπέστειλε τῶν δογμάτων τῆς ἡμετέρας
Ἐκκλησίας, ποιούμεναι μνείαν, οὐδὲ τῆς μετὰ τριακονταετίαν
πρὸ τοῦ ἀγγλοῦ Πέτρου Ἄλλιξ ἐκ Λονδίνου πρὸς τὸν Γα-
βριήλ τὸν μητροπολίτην Χαλκηδόνος, τὸν εἶτα πατριάρχη,
Ἰλαβου ἐπιστολῆς, ἴσως συγχρόνου τῷ λιβέλλῳ Φραγκί-
κου τοῦ Προσαλέντου κατὰ τοῦ ἀγγλοῦ διδασκάλου αὐτοῦ
ενιαμίν Οὐδρῶφ, προσηλυτευτοῦ. Παρατρέχω δ' ἐπίσης
καὶ τὴν πρὸς τοὺς διαμαρτυρομένους εὐνοίαν δύο συγχρο-
τάτων πατριαρχῶν, Κυπριανοῦ καὶ Ἱερεμίου τῶν ἀπὸ
αἰσαρείας, συγκαταβατικώτατα τοῖς διαμαρτυρομένοις
ροσενεχθέντων, ἀλλὰ «μέχρι βωμοῦ» σταθέντων.

Τίνα στάσιμ εἶχομεν δείξει εἰς τὸ ζήτημα τῆς συναντι-
λήψεως ἡμῶν πρὸς τοὺς ἀφ' ἡμῶν ἀπεσχισμένους εἰς τὴν
ἀσκησιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων, οὐδεμία
μαρτυρεῖ τῶν ἐπισήμων ἢ τῶν ἰδιωτικῶν πηγῶν, καίτοι ἀπὸ
τοῦ πατριάρχου Μουσελίμου καὶ τοῦ Ἄλλιξ οἱ ἀγγλοὶ πρὸς
αὐτὰς εὐμενεῖς ἐδείκνυντο, καθὰ δεικνύει ἡ τοῦ Ματθαίου
Ἀλεξανδρείας σχέσις πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν, ἢ
προστασία αὐτῆς πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας ἀπὸ
τοῦ 1710 καὶ πρὸς τοὺς ἐν Τύνιδι καὶ Τριπόλει ὀρθοδόξους
ἕχρι πού τῶν μέσων ΙΗ' αἰῶνος.

Ἐἶχον καλλιεργηθῆ, φαίνεται, σχέσεις μετὰ τῶν ἀγγλι-
κῶν ἐκ μέρους ὄχι μόνον λαϊκῶν, ἀλλὰ καὶ κληρικῶν, καὶ
οὐ μόνον εἰσόδου ἡμῶν εἰς τὰς συνάξεις ἐκείνων τὰς ἱεράς,
ἀλλὰ καὶ ἡμῶν εἰς τὰς ἐκείνων, καὶ παροχῆ θρησκευτικῆς
ἐπιτηδεύσεως καὶ συναντιλήψεως ἐκ μέρους ἡμῶν πρὸς τοὺς
καθηγούμενους τοῦ ἀγγλικανικοῦ δόγματος. Ὅτε πρὸς ἐτῶν
ἀπὸν εἴκοσιν ἐνός, τῇ 13 Ἰουλίου 1789, ἐκηδεύετο ἐν Ἀθή-
ναις, ὡς μαρτυρεῖ τὸ Χρονικὸν τῶν Ἀθηναίων (τὸ παρὰ Πιτ-
κην), ἄγγλος τις, τῆς κηδείας αὐτοῦ, γενομένης ἐν τῷ τότε
λαϊφάτῳ ναφ τοῦ ἀγίου Γεωργίου, τῷ Θεσίῳ δῆλα δὴ,

προέστησαν, ἐπιθυμία τῶν προκρίτων τῆς ὑπὸ δουλείαν
διατελούσης πόλεως τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἐπίσκοποι Κορωνείας
καὶ Αἰγίνης σὺν τῷ κλήρῳ τῆς Ἐκκλησίας Ἀθηνῶν, πολλῶ
ἡμῶν προηγηθέντες ἐν ἔργῳ συνηνοήσεως ἕως καὶ νῦν πο-
θουμένους.

Καὶ τὸν πόθον ἐξηκολούθουν ἐντεινοντες καὶ τὰς ἀδελ-
φικὰς σχέσεις συσφίγγοντες ἐν τῇ αὐτῇ πόλει πολλὰ κα-
τόπιω ἔτη. Νεόφυτος ὁ Μεταξάς, ἐπίσκοπος Ταλαντίου καὶ
μετὰ ταῦτα μητροπολίτης Ἀθηνῶν, ἀνὴρ πεπαιδευμένος, εἰς
τὴν παλαιὰν τάχα σχολὴν ἀνήκων τῶν οὐ δεχομένων ἐν τῷ
καθεστῶτι νεωτερισμῶν, ἐνεωτέρισεν ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀγ-
γλους σχέσεσι καὶ προϊστάτο μὲν αὐτὸς κηδεῖων ἀγγλικά-
νικῶν, ἀλλὰ καὶ συνευχομένους αὐτῷ ἐδέχετο κληρικούς τῆς
ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, καὶ εἰς κηρύγματα ἢ διδασκαλίας
τῶν κληρικῶν αὐτῶν μετέβαινε, καὶ εἰς κληρικούς Ἕλληνας
ὀρθοδόξους ἐπέτρεπε ἵνα ἀκροῶνται ξένων δογματικῶν κη-
ρυγμάτων. Καὶ ἐγινώσκετο ὁ ἄνθρωπος ὡς πολέμιος ἐπι-
στημῶν, ἐφ' ᾧ μέμφεται ὁ Φαρμακίδης (ἐν Ἀπολογίᾳ, 1840),
διότι τῇ 20 Μαΐου 1838, κατὰ τὴν τότε γενεθλιακὴν ἑορτὴν
τοῦ τε Ὀθωνείου (νῦν Ἑθνικοῦ) πανεπιστημίου καὶ τοῦ
βασιλέως Ὀθωνος ἠρνήθη ἵνα παρενρεθῆ, ἴσως πιστεύων
ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐδιδάσκετο «χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ
τῆς ἄλλης ἀρετῆς». Πρέπει δὲ ἵνα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι
τῷ Νεοφύτῳ τούτῳ σύγχρονος ἦν Γρηγόριος ὁ ἀπὸ Σερρών
οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ὁ διατάττων πυρπόλησιν τῶν με-
ταφράσεων τῆς τῶν ἀγγλικανῶν Βιβλικῆς Ἑταιρίας, ὁ ὑπερ-
μεσαιωνικώτατα ἀποδοκιμάσας τὸν περὶ συνοικεσίων νόμον
τοῦ Ἰονίου κράτους, τεθειμένου, καθὰ γινώσκωμεν, ὑπὸ τὴν
προστασίαν τῆς Μ. Βρετανίας, ὁ καταδιώξας καὶ διατάξας
ἵνα διώξωσιν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων σχολείων τοὺς προτεσταν-
τίζοντας διδασκάλους. Ἐν Ἀθήναις πολὺ προώδευον ἡμῶν
εἰς τὸ ἔργον τῆς συνηνοήσεως οἱ κληρικοί καὶ λαϊκοί, καὶ

μόλιστα καθ' ὃν χρόνον ὁ Γρηγόριος ΣΤ' ἦτο θηλάζων νήπιον.

Μετ' ἐγκωμίων διατηροῦμεν τὴν μνήμην τῆς συνέσεως τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, ὀρθότερον τῶν ἐπιγενεστέρων φρονούντων καὶ πραττόντων, ὅσον εἰς τοὺς ἀγγλικανοὺς ἀφορᾷ. Ἄλλα καὶ πρὸς τοὺς χριστιανοὺς ἐτέρων δογμάτων ἐγκαίρως ἐσκέφθημεν ὅτι ἔπρεπε ἵνα προσενεχθῶμεν ἐπίσης συνετῶς, προλαμβάνοντες σκάνδαλα καὶ διχαστασίας, τῶν ὁποίων τὰ κέντρα καὶ αἱ προστριβαὶ συνάμα, συνιστάμεναι καὶ ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ μεγίστου ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως κατέληγον εἰς τὸ ἀγίασμα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἐγκωμιάζοντες τὴν μνήμην τῶν δικαίων πατριαρχῶν ἀπὸ Ἰερεμίου Β' καὶ Μουσελίμη καὶ Γαβριὴλ Γ' καὶ τὴν μνήμην τοῦ ἀγαθοῦ Νεοφύτου, οὔτε λησμονοῦντες τοὺς τῆς Ἀλεξάνδρειας πατριάρχας, τὸν Λούκαριν, τὸν Κριτόπουλον, τὸν Σαμουήλ, τὸν Ματθαῖον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς μετὰ τῶν ἀγγλικανῶν ἡμετέρας ἀδελφικὰς σχέσεις, τιμῆς ἄξιον κρίνομεν, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς πρὸς τοὺς ἀρμενίους σχέσεως τὴν πατριάρχην Ἰωαννίκιον Γ' τὸν ἐκ Καρατζάδων, διατάξαντος τὴν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν παραδοχὴν τῶν εἰς αὐτὴν προσερχομένων ἀρμενίων διὰ χρίσεως τοῦ ἀγίου μύρου, ἐνῶ μέχρι τοῦ χρόνου τούτου (1760) τοὺς ἀρμενίους ἐβάπτιζον οἱ ἡμέτεροι, προφασιζόμενοι ὅτι δῆθεν οὗτοι παρέφθειραν τὸν τύπον τοῦ ἀγίου βαπτίσματος. Ἀλλὰ στεροῦμεθα μαρτυρίας εἴπερ ἐδεχόμεθα τούτους εἰς τὰς κοινὰς ἡμῶν ἱεράς συνάξεις, εἴπερ ἐπετρέπομεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς πρῶτον καὶ εἰς ἐκείνους ὕστερον ἢ συγχρόνως ἵνα λαμβάνωσι μέρος ἐν τελεταῖς ἱεραῖς, ὧν ἡ μὲν ἐπὶ νεκροῖς συνήθης ἦν, ἡ δὲ τῆς δευτέρας Ἀναστάσεως ἐδικαιολογεῖτο διὰ τὸ χαρμόσυνον γεγονός τῆς ἐξ ἠθικοῦ πτώματος ἀναστάσεως τοῦ πιστεύοντος.

Δύο δικαίων μνήμην μετ' ἐγκωμίων πρέπει ἵνα παρενείρωμεν ἐνταῦθα, ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῆς μετὰ τῶν ἀρμενίων

ἡμετέρας σχέσεως. Ὁ μὲν τούτων γινώσκειται Κωνσταντῖος ὁ ἀπὸ Συναίου πατριάρχης Κπόλεως, ὁ γράψας τὸ μικρὸν φυλλάδιον «Περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων ἀσυμφωνίας μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Ἐπόμνημα», καὶ τύποις ἐκδοὺς αὐτὸ τῷ 1850. Ἀλλὰ πολὺ συνεσταλμένος ἀποδείκνυται ὁ γεραρὸς ἀρχιερεὺς ἐν τῇ καλλιεργείᾳ τῶν πρὸς Ἀρμενίους σχέσεων. Γράφει μὲν τὸ φυλλάδιον ἵνα διαφωτίσῃ περὶ τῶν αἰτιῶν τοῦ ἀφ' ἡμῶν χωρισμοῦ τῶν Ἀρμενίων, ἀλλὰ συντηρεῖ τὸ σχίσμα, καὶ, συμφύρων οὐσιώδη μετ' ἐπουσιωδῶν, πλατύνει τὸ χάσμα, ὡς ὅταν γράφῃ ἐν ταῖς πρώταις σελίσιν (δ' ἢ ε'): «Αὐτοὺς δὲ δυνάμεθα δικαίως ἐλέγξει, ὅτι αὐθαιρέτως μετήλλαξαν τὰς ἀρχαίας ταχθείσας νηστείας· τούτέστι συνέταμον (καὶ τοῦτο ἀρκούντως ἀλλάκτον) τὴν πρὸ τῶν Χριστοῦ Γεννῶν νηστείαν, ἐναλλάξ μίαν ἐβδομάδα ἐν ταύτῃ νηστεύοντες, τὴν δ' ἄλλην καταλύοντες, ὃ καὶ ἐξακολουθοῦσι μέχρι Θεοφανείων, καθ' ἣν ἡμέραν συνεορτάζουσι καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ Γέννησιν. Ἐπι δὲ τὴν πρὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου νηστείαν μίαν μόνην ἐβδομάδα νηστεύουσι, καὶ οὐ δύο, ὡς ἡμεῖς. Αὐτοὶ ἔτι νηστείαν ἄγουσι πενταήμερον κατὰ τὰς τέσσαρας τροπὰς τοῦ χρόνου, ὡς καὶ οἱ Λατίνοι. . . . Ἀπὸ δὲ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Ἀναλήψεως, καταλύσιν εἰς πάντα τεσσαρακοσθήμερον ἄγουσι, καὶ αὐτὰς δὴ τὰς τετράδας καὶ παρασκευὰς τῶν τεσσαράκοντα αὐτῶν ἡμερῶν ἀνεξαιρέτως καταλύοντες». Ἴσως εἶχεν ἐν νῷ ὁ Κωνσταντῖος προσέγγισιν ἢ ἔνωσιν ἀρμενίων καὶ ὀρθοδόξων· ἀλλὰ εὔρε τὸ πρόσκομμα τὸ πρὸς ἔνωσιν εἰς ὅλως ἐπουσιώδεις δῆθεν διαφορὰς, τὰς τῶν νηστειῶν καὶ τῆς τούτων ἀβετήσεως. Ἠγνῶει δ' ὁ Κωνσταντῖος ὅτι ἐκάστη Ἐκκλησία καὶ ἐκάστη χριστιανικὴ κοινότης, ἂν θέλῃτε, δικαιούται ἵνα ἔχῃ νηστείας ἰδίας, εἴτε τὴν τοῦ ἀρά ζιβούρ (=προηγουμένην (νηστείαν) δηλ. κατὰ Κωνσταντῖον), εἴθ' ἑτέραν τινά· ἡγνῶει ὅτι ἡ τοῦ δεκαπενθη-

μέρου αὐγουστηνῆ νηστεία οὐχὶ μία, ἀλλὰ δύο εἰσὶν, ἡ τῆς Μεταμορφώσεως καὶ ἡ τῆς Κοιμῆσεως, ἀμφότεραι λυόμεναι διὰ καταλύσεως ἰχθύων, οὐχὶ δὲ (καθ' ἃ παρ' ἡμῖν), ἡ μὲν οὕτως, ἡ δὲ ἄλλως ἠγγόει δ' ὅτι καὶ τὴν μέχρις Ἀναλήψεως εἰς ὡὰ καὶ τυρὸν καὶ λοιπὰ κατάλυσιν ἐπέτρεπον, ὡς φαίνεται, Ἐκκλησίαι τινές, οὐδέποτε λύουσαι τὸν τῆς ἀγάπης σύνδεσμον ἔνεκεν ἀπλῶν τύπων περὶ νηστείας καὶ λαδίων καὶ τυρῶν καὶ διαίτης καὶ πολιτείας κλήρου καὶ κόμης αὐτοῦ καὶ περιβολῆς καὶ ὑποδημάτων. Οὔτε θὰ φροντίσωμέν ποτε τῆς ἐν τούτοις ἀκριβείας.

Ἄλλὰ μετὰ τὸν Κωνσταντῖον, ἀδελφικαὶ σχέσεις ἐξηκολούθουν καλλιεργούμεναι, προέβησαν δ' εἰς ὃ σημεῖον περίπου διατελοῦσιν ἰστάμεναι σήμερον. Οὕτω, μνήμης ἀξιούμεν μετ' ἐγκωμίων τὸν πατριάρχην Σωφρόνιον Γ' τὸν ἀπὸ Ἀμασείας, συμβουλὰς καὶ κρίσεις φρονίμους ἀποδεξάμενον εὐμενῶς μετέβη τὴν 6 Ἰανουαρίου, 1864 εἰς τὸ ἐν Κοντοσκαλίῳ Πατριαρχεῖον τῶν Ἀρμενίων, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τῆς Συνόδου μητροπολίτας Ἄρτης Σωφρόνιον, Λαρίσσης Στέφανον, Σισανίου Μελέτιον καὶ Ράσκας=Πρεσρένης Μελέτιον, καὶ δύο συμβούλους, καὶ δεκτὸς ἐγένετο μετὰ μεγάλων τιμῶν, ὑπὸ τε τοῦ μακαρίτου πατριάρχου τῶν Ἀρμενίων Βογὸς καὶ τοῦ λαοῦ. Καὶ τοῦτο μὲν ἴσως ἀπαρατήρητον παρατηρητέον δὲ ὅτι, καθ' ἐπιθυμίαν τῶν πενθούντων συγγενῶν τοῦ Βογὸς μπαρουτσήμασι καὶ τοῦ Καζάζ-Ἄρτιν, ἐξελθὼν ὁ Σωφρόνιος ἐκ τοῦ ναοῦ, προθύμως ἔφαλε τρισάκιον ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῶν, ἀθελῶν οὕτω, καὶ δικαίως, τὰς μεμψιμοιρίας Κωνσταντίνου τοῦ Σοφοῦ.

Τότε συγχρόνως ἐνεπνέετο καὶ Γρηγόριος ὁ Χίου μητροπολίτης, ὁ Βυζάντιος ἐπωνυμούμενος, εἰς συγγραφὴν τῆς διατριβῆς αὐτοῦ «Περὶ ἐνώσεως τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», ὅπερ ἐγένετο κοινὸν ἀνά-

γνωσμα διὰ τῆς ἐφημερίδος «Ἀρμονίας». Τὴν διατριβὴν, ἐκταθείσαν καὶ βοστρυχιωθείσαν, ἐξέδωκε μετὰ ἑπτὰ ἔτη εἰς εὐσέλιδον βιβλίον, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ὁ Γρηγόριος ἐκράτει τὴν ἑτέραν ἄκραν τῆς ἐφ' ἧς ὁ Κωνσταντῖος ἴστατο γραμμῆς, ἐπιτρέπων τὰ πάντα συγκαταβαίνων ἐν πᾶσι, εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμὸν, ὥστε ἂν ἀναγκασθῆ ὁ τὴν ἐν τῷ «Τύπῳ» (τῶν ἀδελφῶν Δ. καὶ Κ. Πληθωνιδῶν) βιβλιοκρισίαν γράψας, Εὐστάθιος Κλεόβουλος, ὁ τότε μέγας πρωτοσύγκελλος, ὡς ἤκουον, ἵνα κακίστη πως τὸν συγγραφέα ὅτι «σύσσωμον μονοουχὶ τὸ σχίσμα κατεβύθισεν ἐν τῷ ὠκεανῷ τῶν συγκαταβάσεων» || Καὶ συνετέλει, λοιπὸν καὶ ὁ Χίου Γρηγόριος εἰς τὴν ποθεινὴν προσέγγισιν, ἐκδηλωθείσαν ἐπισήμως εἰς τὴν κηδεῖαν Χρυσάνθου τοῦ ἀειμνήστου μητροπολίτου Σμύρνης, καὶ κατὰ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, καθ' ἃ δύναται ἂν ἀναγνώσῃ τις εἰς τὰς τότε ἐφημερίδος. Ὅλη δὲ τῶν σχέσεων ἡ θερμότης εἰς ψυχροτάτας ἐδεικνύετο περιστάσεις, εἰς τὰς κηδεῖας, καθ' ἃς τοῖς ἡμετέροις ἀρμένιοι συννηύχοντο καὶ τοῖς ἀρμενίοις ἡμεῖς, ἐνφ' ἔδει ἵνα δραττώμεθα καὶ χαρμοσύνων περιστάσεων, γάμων, βαπτίσεων, ἐγκαθιδρύσεως ἢ ἐνθρονισμοῦ ἀρχιερέων, ἢ τινος τοιοῦτου συναθροίσματος. Ἄλλ' εἰς ἐπίσκεψιν ἐπίσημον, ἐκ τῶν ἕως τώρα συνεθιζομένων, πρῶτος, ἂν μὴ με ἀπατᾷ ἡ μνήμη, Δωρόθεος ὁ ἀτυχῆς Εὐελπίδης, μέγας ὢν πρωτοσύγκελλος, διετύπωσεν ἐπισημότατα τοὺς κοινούς ἀμφοτέρωθεν πόθους ἐν τῇ προσλαλιᾷ αὐτοῦ εἰς τὸ Ἀρμενικὸν τοῦ Κοντοσκαλίου Πατριαρχεῖον, τῇ 7 Ἰανουαρίου 1872, μετὰ πολλοῦ θάρρους εἰπών. «Ἄλλὰ, διατί νὰ μὴ δίδωμεν ἀλλήλους τὸ ἀδελφικὸν φίλημα; Διατί νὰ μὴ ἀναπέμπωμεν ἀπὸ κοινοῦ ἐν τοῖς αὐτοῖς ναοῖς τὰς αὐτὰς δοξολογίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἡμῶν; Διατί νὰ μὴ μετέχωμεν τῶν αὐτῶν μυστηρίων; Διατί νὰ μὴ κοινωνῶμεν τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς Ἄρτου, καὶ μὴ πίνωμεν ἐκ

τοῦ αὐτοῦ Ποτηρίου ; Τὰ δύο ἔθνη, καὶ πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Θεανθρώπου Σωτήρος, ἦσαν φίλα καὶ ἀδελφὰ, καὶ οἱ βασιλεῖς Τιγράνης καὶ Τιριδάτης ἐκαυχῶντο φέροντες τὸν τίτλον τῶν φιλελλήνων. Καὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰωνᾶν καὶ τοῦ Χαϊκ ἔτεινον ἀλλήλοις τὰς δεξιὰς, ἐν ὁμοιοῖα διατρέχου-
τες τὴν ὁδὸν τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτήρος, οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰωνᾶν ἔδιδον διὰ τοῦ Καισαρείας Λεοντίου τὴν γνώσιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Χαϊκ, καὶ ἐφ' ἱκανὸν καιρὸν κοινὰ εἶχον τὰ πάντα (Σπαρτίον Ἐντρικον, σελ. 145). Τιοιουτοτρόπως προυχωροῦ-
μέν εἰς εὐχὰς ἀρκούμενοι, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν εἶχομεν κατευθυνομένην εἰς ἀπλήν προσέγγισιν. Ἐζητοῦμεν ἵνα συ-
ναφθῶσιν, οἶον εἰπεῖν, εἰρήνης συμβάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τῆς τε πατριαρχικῆς καὶ τῆς συνοδικῆς διεπο-
μένης, μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἀνατολικῶν ἀρμενίων.

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ σημαίνουν ἀνέλαβε πρόσωπον ὁ διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς ἐν ταῖς ἀρμενικαῖς ἐνταῦθα σχο-
λαῖς Δημήτριος Τσολακίδης, εἰδήσεις ἀκριβεῖς περὶ τῆς ἡ-
μετέρας Ἐκκλησίας ταῖς ἐφημερίσι τῶν ἀρμενίων μεταδι-
δοῦς, ἐξ ὧν ἐνθέρμως ἔγγραφον πάντοτε, πρὸ πενήτηντα
σχεδὸν ἐτῶν καὶ μετὰ ταῦτα, αἱ ἐφημερίδες «Ὁρακίρ» καὶ
«Τιδάκ». Γνωστὰς δ' ἡμῖν κατέστησεν ἐκ μεταφράσεων τὰς
ἀκολουθίας τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς θείας λειτουργίας, ὡς
οἱ Ἀρμένιοι τελοῦσιν.

Ἄλλ' ἵνα συμπληρωθῇ τῶν δικαίων ἡ μνήμη, ὡς πρὸς
τὸν λόγον περὶ τῶν πρὸ ἡμῶν ἀρμενοελληνικῶν σχέσεων,
δίκαιον ἔπαινον θ' ἀπονείμωμεν εἰς τὸν ἀείμνηστον πατριάρ-
χην Γερμανὸν Δ' τὸν ἀπὸ Δέρκων, τὸν Βυζάντιον. Καὶ κατὰ
τὴν πρώτην αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἱερατείαν, ὁ Γερ-
μανὸς ἔτρεφε τὸν πόθον ἵνα ἴδῃ τὰς δύο ταύτας ἐκκλησίας
ἠνωμένας, καὶ τινὰς τῶν ἡμετέρων νέων προέτρεπε πρὸς ἐκ-

μάθησιν τῆς τῶν ἀρμενίων γλώσσης, ἵνα διὰ τῆς ἐργασίας
τῶν νέων τούτων ἀποστόλων, αἱ Ἐκκλησῖαι γνωρισθῶσιν
ἀλλήλαις, ἄρθρα καὶ διατριβαὶ γραφῶσι πρὸς φωτισμὸν τοῦ
λαοῦ, καὶ διδάξωσιν εἰς ἀρμενίους φιλομαθεῖς οὗτοι τὴν ἐλ-
ληνικὴν. Ἄλλ' ἐκ τῶν δύο νέων ἐλλήνων, οὗς ἐπροστάτευσεν
κατὰ τὴν δευτέραν ἱερατείαν αὐτοῦ, μόνον ὁ Τσολακίδης ἐξέ-
μαθε τὴν ἀρμενικὴν εἰς ἄριστον ἀριστα συντελέσας παρεξη-
γήσεων μεταξὺ τῶν ἀρμενίων καὶ ἡμῶν, ὧν οἱ πατέρες καὶ
πάπποι τοὺς ἀρμενίους ἐπίστευον ἀνήκοντας εἰς τὴν αἵρεσιν
τοῦ Ἀρείου! Ὁ δεύτερος τῶν νέων ἐλλήνων, ὃν πολλὰ προέ-
τρεπεν ὁ Γερμανὸς πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἀρμενικῆς, εἰς ὃν
πολλὴν ἔνεμε προστασίαν, ἦν ὁ Στέφανος Χρυσίδης διά-
φορον τοῦ συνηλικιώτου καὶ συμμαθητοῦ στάδιον ἐνστερ-
νισθεὶς καὶ ἀκολουθήσας, τὸ πολιτικὸν, καὶ διαπρέψας ἐν
τούτῳ μέχρι τέλους ζωῆς. Δῶμεν τιμὴν εἰς τὴν μνήμην τοῦ
Γερμανοῦ, ὃς ἐδείχθη βλέπων μακρότερον πολλῶν.

Νῦν τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους θαμβῶναι τὸ φῶς τῆς
ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου, ἰδέαι γενναῖαι, τέως ἐν κάχεξία
φυτοζωοῦσαι, προέρχονται εἰς φῶς, φαεινὰ ὡς ὄρθρος, κα-
λαὶ ὡς σελήνη, ἐκλεκταὶ ὡς ἥλιος, θάμβος ὡς τεταγμένα
(Ἄσμα ἀσμ' ΣΤ', 9), κατὰ τὸ γραφικόν, πολιτικὴ δὲ μακ-
κιαβελικὴ οὐδὲν δύναται ἵνα παρεμβάλῃ πρόσκομμα εἰς ἐκ-
πλήρωσιν πόθων ἀγίων καὶ σκοπῶν ἱερῶν, οἷους ἔτρεφον οἱ
ἀρμένιοι ἐθνάρχαι Ναρσῆς καὶ Ματθαῖος Ἴσμουρλιὰν, ἐν πᾶ-
σι τοῖς σπουδαίοις ζητήμασιν ἔχοντες ὁμοφρονοῦντά τὸν
ἀείμνηστον Ἰωακείμ Γ'. Ἐὰν νῦν πραγματοποιηθῶσιν οἱ πό-
θοι ἐκείνων καὶ τῶν ἐθνῶν αὐτῶν, ὧν τὰς τύχας περιφρα-
δῶς διηύθυνον, δίκαιον κρίνομεν ἵνα τιμηθῶσι μνήμαι δι-
καίων μετ' ἐγκωμίων, ὅτε, τὸ μὲν πλήρωμα τῶν χρόνων
ἐπέστη, οἱ δὲ τῆς Ἀποκαλύψεως εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτε-
ροι, οἱ παρὰ τὸν θρόνον τοῦ ἀρνίου, βοῶσιν ἀπὸ ἡμολίου

ἐνιαυτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν τῶν δυνάμεων (ισ', 18) «ἦλθεν ἡ ὄργη σου καὶ ὁ καιρὸς νεκρῶν κριθῆναι». Κρίνονται δὲ νῦν μετὰ τῶν νεκρῶν καὶ ζῶντες.

δ μ. χ. Α. Ι. Γεδσιών

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΙΣΤΩΝ

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ Ι. ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΘ' ΕΑΥΤΗΝ

ΚΑΙ ἘΝ ΑΝΑΦΟΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΕΞΗΓΗΣΕΩΝ

Ἡ παρούσα μελέτη ἀποτελεῖ πρώτην ἀπόφειραν—οἷαν οὔτε τῶν ἡμετέρων, οὔτε τῶν ξένων τις, καθ' ὄσον γινώσκομεν, ἐποίησατο—, ἀπόφειραν εὐρείας ἐξερευνήσεως τοῦ ἐξηγητικῆς θησαυραῦ, τοῦ ἀπακειμένου ἐν τοῖς ἐξηγητικαῖς, ἔστι δὲ καὶ ἐν τοῖς δογματικοῖς, πολεμικοῖς καὶ ἄλλοις συναφέσι πονήμασι τῶν πρώτων, καὶ τῶν κατόπιν χρόνων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησιαστικῆς γραμματείας (φιλολογίας).

Οὐδεὶς τῶν περὶ τὴν ἰ. Ἐξήγησιν ἀσχολουμένων ἀγνοεῖ, ὅτι αἱ ἀρχαῖαι ἐξηγήσεις τῆς ἀγ. Γραφῆς, τῶν τε Ἑλλήνων καὶ μὴ, ὀλίγης συνήθως ἀξιολύται προσοχῆς παρὰ τῇ πλειονότητι τῶν νεωτέρων, καὶ δὴ τῶν ξένων Ἐξηγητῶν, ὅτι δὲ τὰ ὀλίγα στοιχεῖα τὰ παρ' αὐτοῖς ἀπαντῶντα πᾶν ἄλλο, ἢ ἐξαντλοῦσι τὸν ἐξηγητικὸν καὶ ἄλλον πλοῦτον, τὸν ἐν αὐτοῖς ἀποτεθησαυρισμένον. Ἐντεῦθεν δι' ἡμᾶς τοὺς ἐν ἀναφορᾷ εἰς τοὺς Ἑλληνας τοῦλάχιστον ἀρχαίους τῆς Γραφῆς ὑπομνηματιστὰς, κληρονόμους τοῦ ρηθέντος πλοῦτου πρόδηλος πα-

ρίσταται ἡ ἀνάγκη, ὅπως ἐξερευνήσωμεν, ἀναπαραστήσωμεν ἐν τῷ συνόλω αὐτοῦ, συμπληρώσωμεν καὶ διὰ σαφηνίσωμεν, ὅλον τὸν ἐν λόγῳ πλοῦτον, σύναμα δὲ, ὅπως ἀκριβώσωμεν καὶ ἐκτιμήσωμεν αὐτὸν καθ' ἑαυτόν τε καὶ ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὴν διὰ τῶν αἰώνων καὶ δὴ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους γενομένην ἐν τῇ Ἐξήγησει πρόοδον.

Οὕτω μόνον—παρ' ἡμῖν γε κριταῖς—οὐ μόνον θὰ εἰσενεύωμεν τὸ καθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν ἰ. ταύτην ἐπιστήμην, οὐ μόνον θὰ ἀποδώσωμεν τὸν δίκαιον φόρον ἐκτιμήσεως εἰς τοὺς ἀπύτους καὶ περὶ τὴν ἔρευναν ταύτην πόνους τῶν πατέρων ἡμῶν, ἀλλὰ θὰ προσδώσωμεν καὶ τὴν δυνατὴν αὐτοτέλειαν εἰς τὴν ὑφ' ἡμῶν ἔρευναν καὶ μελέτην τῆς Γραφῆς, καὶ τὸ σπουδαιότερον ἴσως θὰ ἐμφορηθῶμεν, θὰ ἐμφορηθῶσιν οἱ ἡμέτεροι σπουδασταὶ τῆς Θεολογίας, ὅλης ἐκείνης τῆς ὀξύτητος καὶ εὐρύτητος τῶν ἐκδοχῶν τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἰ. Γραμμάτων, καὶ ὅλου τοῦ πλοῦτου τῶν ἐννοιῶν καὶ διδαγμάτων, ἅτινα μετὰ τοσαύτης δεξιότητος καὶ εὐστροφίας ἀντλοῦσιν ἀπὸ τῆς Γραφῆς οἱ ἐντριβέστατοι περὶ τὸν Ἑλληνα λόγον, πολλάκις δὲ καὶ περὶ τὴν φιλοπορίαν καὶ τὴν ἄλλοις ἐπιστήμη τῶν ἡμετέρων αἰσῶν, ἀρχαίου Ἑλλήνων ὑπομνηματισταί.

Τῆς ἰ. Ἐξήγησεως ἀποτελοῦσης τὸν θεμέλιον λίθον τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης ἕκαστος ἐννοεῖ τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀνωτέρας συντόμως διαγραφείσης ἐρεύνης.

Ὁ τίτλος τῆς ἡμετέρας ἐν τῷ προκειμένῳ ζητήματι μελέτης παρέχει, νομίζομεν, σαφῆ πῶς ἐννοίαν τοῦ καταστοχαζομένου ὑφ' ἡμῶν τέλους. Δι' αὐτῆς προτιθέμεθα, ὅπως προβάλωμεν δεῦγμα τῆς ἐργασίας, ἥτις, καθ' ἡμᾶς δέον γὰρ ἐπεκταθῆ ἐφ' ἅπασαν τὴν Κ. Διαθήκην, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ τὴν Παλαιάν.

Ἐπειδὴ ὁσφδῆποτε ἀκριβῶς καὶ ἀν ἀποδοθῆ τὸ περιεχόμενον τῆς γνώμης καὶ ἐξηγήσεως οἰουδῆποτε, καὶ δὴ ἀρ-

χαίου, ὑπομνηματιστοῦ τῆς Γραφῆς, περί τε τὴν ἀπόλυτον ἀκρίβειαν ἢ ἀπόδοσιν αὐτῆ ἀναγκαίως θὰ ὑπολείπηται, καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου ἐν τοῖς τοιοῦτοις κύρους καὶ τῆς αὐθεντίας θὰ στερῆται, ἐκρίναμεν καλὸν, ὅπως ἐν τῇ ἀποδόσει ταύτη ἐχώμεθα ὡς τὰ πολλὰ αὐτῶν τῶν λέξεων τοῦ ὑπομνηματιστοῦ. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὁ ἀναγνώστης ἔχει εὐσυνόπτως πρὸ αὐτοῦ αὐτὸν τὸν ἀρχαίον ὑπομνηματιστὴν, ὃν δύναται νὰ κρίνῃ ἀμέσως, καὶ ἀφ' οὗ νὰ ἀντλήσῃ ὅ,τι οὗτος κατὰ τὰ ρηθέντα παρέχει αὐτῷ. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης θὰ πρόκειται πρόχειρος τῷ χρήζοντι αὐτῆς ἢ ἐπὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ χωρίου γνώμη ὠρισμένου ἡμετέρου ἀρχαίου ὑπομνηματιστοῦ τῆς Γραφῆς, θὰ κεντρίζεται δ' ἅμα ὁ ζήλος τῶν περὶ τὴν ἱ. Ἐξήγησιν ἀσχολουμένων εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὑπομνηματιστοῦ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ, καὶ θὰ προαλείφηται οὗτος καὶ διευκολύνηται οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν κατανόησιν αὐτοῦ, λαμβανομένου ἰδίᾳ ὑπ' ὄψει, ὅτι τῇ ἐπὶ λέξει ἀποδόσει τῶν ἐξηγήσεων τοῦ ὑπομνηματιστοῦ καὶ τῶν συνδεουσῶν αὐτὰς συντόμων παρατηρήσεων θὰ ἐπακολουθῆ ἢ ἐπ' αὐτῶν ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους κρίσις καὶ ἢ ἀπὸ τοῦ πρίσματος τῆς νεωτέρας ἱ. Ἐξήγησεως ἐκτίμησις αὐτῶν.

Τὴν σειρὰν τῶν εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπομνημάτων, ἀπὸ γε τῶν μέχρι ἡμῶν περισσθέντων, ἀνοίγει τὸ ἐν ἀπόσπασμασι μόνον δυστυχῶς διασωθὲν μακρὸν ὑπόμνημα τοῦ διασημοτάτου τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας θεολόγου καὶ διδασκάλου Ὁριγένους(1), ἀφ' οὗ καὶ ὡς εἰκὸς ἀρχό-

(1) Πικρὴ ἀπαντὴ γίνεται παρ' Ὁριγένει μετὰ παραθέσεως καὶ χωρίων ἐξ αὐτῆς τῆς εἰς τὸν Ἰωάννην ἐρμηνείας τοῦ κατὰ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρεῖα (Στρωμ. IV 9. 73) δοκιμωτάτου ἀντιπροσώπου τῆς τοῦ Οὐαλεντίνου Σχοῆς, Ἑρακλεῖωνος Ἀποδείγματα τῆς ἑως αὐτοκράτου καὶ ἀνωτάτου ταύτης ἐρμηνείας παρὰ Grabe, 80-117, 236.

μεθα τῆς μελέτης, προβαλλόμενοι ὡς κείμενοι τὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Migne (t. XIV. 4), ὑποσκάζον δυστυχῶς καὶ τοῦτο οὐχ ἅπαξ καὶ χρήζον κριτικῆς ἐπεξεργασίας.

Τῆς εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ἐξηγήσεως προηγούνται παρὰ τῇ Ὁριγένει ἱκανὰ προοιμίου τόπον ἐπέχοντα. Ὡς μὴ ἄμοιρα σημασίας παρατίθεμεν καὶ ταῦτα κατὰ τὴν δηλωθεῖσαν ἀνωτέρω μέθοδον, στοιχοῦντες τῇ κατὰ παραγράφους διατάξεις τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐκδόσεως.

ΟΡΙΓΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΗΓΗΣΙΝ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1--2. Ὁ Ὁριγένης χαρακτηρίζει τοὺς Χριστιανούς ὡς ἔχοντας μυστικώτερον τὰς ἰδιότητας τῶν «(12) φυλῶν» ἁλλαις λέξεσιν ὡς τὸν ἀληθῆ Ἰσραὴλ, ὃν τρόπον ὀνομάζει τοὺς χριστιανούς ὁ Ἄπ. τῶν Ἑθνῶν. Πρὸς ἀπόδειξιν προσάγει τὰ χωρῖα τῆς Ἀποκ. Ζ' 2. 5. ΙΔ' 1. 5.

3. Μετὰ τοῦτο συμφάνως πρὸς τὴν διάκρισιν τοῦ πλήθους τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῶν Λευιτῶν καὶ ἱερέων, τῶν προσφερόντων τὰς ἀπαρχὰς, τοὺς ἐκ τῶν Χριστιανῶν (τῶν ἀληθῶν τούτων Ἰσραηλιτῶν) ἀνακειμένους τῷ θείῳ λόγῳ καὶ πρὸς μόνῃ τῇ θεραπείᾳ τοῦ θείου γινομένους» ἁλλαις λέξεσι τοὺς ἐντρυφῶντας εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐξέτασιν τῶν Γραφῶν. θεωρεῖ ὡς δυναμένους νὰ προσαγορευθῶσι λεῦντας καὶ ἱερεῖς.

4. Χαρακτηρίζων ἑαυτὸν ὡς ἔχοντα «πᾶσαν πρᾶξιν ἀνεκείμενην τῷ Θεῷ καὶ πάντα τὸν βίον», ἄρα κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὡς ἱερέα, ἐπιλαμβάνεται τῆς ἰ. ἐξετάσεως, τῆς μελέτης δηλ. καὶ ἐξηγήσεως τοῦ ἰ. Εὐαγγελίου, ὡς ἀπαρχῆς τῶν ἀπαρχῶν. «Καὶ γὰρ τολμητέον, γράφει, εἰπεῖν πασῶν τῶν Γραφῶν εἶναι ἀπαρχὴν τὸ Εὐαγγέλιον. Οὐχ ἤττον, ὅπως μὴ προσκρούσῃ, διὰ τὸν θεῖον χαρακτήρα καὶ τῶν Γραφῶν τῆς Π. Δ., διακρίνων μεταξὺ πρωτογεννήματος καὶ ἀπαρχῶν, ὡς πρωτογέννημα μὲν χαρακτηρίζει τὸν Μωσ. Νόμον, ὡς ἀπαρχὴν δὲ τὸ Εὐαγγέλιον «μετὰ γὰρ τοὺς πάντας τῶν προφητῶν καρπούς, τῶν μέχρι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὁ τέλειος ἐβλάστησε λόγος».

5. Λύων ἐνδεχομένην ἐνστάσιν ὡς πρὸς τὸ ἐπακολουθεῖν τοῖς Εὐαγγελίοις τὰς Πράξεις καὶ τὰς Ἐπιστολάς τῶν Ἀποστόλων, αἰτινες ἄρα κατὰ τὰ ἀνωτέρω, προσήκει μᾶλλον νὰ δογματίζονται ἀπαρχῇ, προβάλλεται δύο ἐπιχειρήματα, ὧν τὸ ἀξίωσι μείωτον, ὅτι διακρίνει μεταξὺ τῶν Ἀποστολικῶν ρημάτων, (χαρακτηριζομένων οὐχ ἤττον ὡς σοφῶν καὶ πιστῶν καὶ σφόδρα ἐπιτεταγμένων), καὶ τῶν τῆς Γραφῆς, ὅπου ὑπάρχει τὸ «τάδε λέγει Κύριος Παντοκράτωρ», ὅτι ἐφίστησι «τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου» εἰ, ἐπὶ λέγῃ ὁ Παῦλος: **Πᾶσα γραφὴ Θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος**» ἐμπεριλαμβάνει καὶ τὰ ἑαυτοῦ, ὡς ἐπίσης εἰς τὰς φράσεις αὐτοῦ «**Ἐγὼ (εἰς) λέγω καὶ οὐχ ὁ Κύριος**», «**Ἐν πάσαις Ἐκκλησίαις διατάσσομαι**», «**Ὅσα ἔπαθεν ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰερουσάλημ, καὶ ἐν ταῖς τοῦτοις παραπλήσιας**», αἷνα χαρακτηρίζει, ὡς «ἐνίοτε γραφέντα ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατ' ἐξουσίαν, οὐ μὴν τὰ εἰλικρινῆς τὸ ἐκ θείας ἐπιπνοίας λέγων». Κατὰ τὸ δεύτερον ἐπιχείρημα «πᾶσα ἡ Καινὴ Εὐαγγέλιον ἔστι», τὸ μὲν διὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, τὸ δέ, ὅτι «πολλαχοῦ τῶν Γραφῶν δύο τιμῶν ἢ πλειόνων τῷ αὐτῷ ὀνόματι ὀνομαζομένων, κυριώτερον ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τῶν λεγομένων κείται ὄνομα».

6. Χαρακτηρίσας τὰ Εὐαγγέλια «ἀπαρχὴν πασῶν Γραφῶν», ἀπαρχὴν τῶν Εὐαγγελίων ὀνομάζει τὸ κατὰ Ἰωάννην λέγων ἐν ἄλλοις «**Καὶ Λουκᾶς εἰρηκῶς ἐν ἀρχῇ Πράξεων τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιήσαμην περὶ πάντων, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν καὶ διδάσκειν**, ἀλλὰ γε τηρεῖ τῷ ἐπὶ τὸ στήθος ἀναπεσόντι τοῦ Ἰησοῦ τοὺς μείζονας καὶ τελειότερους περὶ Ἰησοῦ λόγους οὐδεὶς γὰρ ἐκείνων (τῶν τριῶν πρώτων δηλ. Εὐαγγελιστῶν) ἀκρατῶς ἐφανέρωσεν αὐτοῦ τὴν θεότητα, ὡς Ἰωάννης, παραστήσας αὐτὸν λέγοντα: **Ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις κλπ.**». Ἄξια σημειώσεως ἐνηυθῆ καὶ ὅσα περὶ τῆς καταλήψεως τοῦ κατὰ Ἰωάννην σημειοῦται ὁ Ὀριγένης γράφων «οὐ (τοῦ κατὰ Ἰωάννην) τὸν νοῦν οὐδεὶς δύναται λαβεῖν μὴ ἀναπεσῶν ἐπὶ τὸ στήθος Ἰησοῦ, μηδὲ λαβὼν ἀπὸ Ἰησοῦ τὴν Μαρίαν, γινομένην καὶ αὐτοῦ μητέρα, καὶ τηλικούτου δὲ γενέσθαι δεῖ τὸν ἐσόμενον ἄλλον Ἰωάννην, ὥστε οἶονεὶ τὸν Ἰωάννην δειχθῆναι ὄντα Ἰησοῦν ἀπὸ Ἰησοῦ. Εἰ γὰρ οὐδεὶς υἱὸς Μαρίας, κατὰ τοὺς ἡγιῶς περὶ αὐτῆς δοξάζοντας ἢ Ἰησοῦς, φησὶ δὲ Ἰησοῦς τῇ μητρὶ: **Ἴδε ὁ υἱός σου**, καὶ οὐχί: Ἴδε καὶ οὗτος υἱός σου, ἵσον εὔρηκε τῷ: **Ἴδε οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὃν ἐγέννησας**. Καὶ γὰρ πᾶς ὁ τετελειωμένος ζῆ οὐκέτι, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ζῆ ὁ Χριστός» καὶ ἐπεὶ ζῆ ἐν αὐτῷ Χριστός, λέγεται περὶ αὐτοῦ τῇ Μαρίᾳ: **Ἴδε ὁ υἱός σου ὁ Χριστός**. Ἡλίκου τοίνυν νοῦ ἡμῖν δεῖ. ἵνα τὸν ἐν ὀστρακίνοις τῆς εὐτελοῦς λέξεως θησαυροῖς ἐναποκείμενον λόγον τοῦ ὑπὸ πάντων τῶν ἐντυγχανόντων ἀναγινωσκομένου γράμματος . . . αἰσθητοῦ διὰ φωνῆς λόγου, ἐκλαβεῖν κατ' ἀξίαν δυνηθῶμεν, τί δεῖ καὶ λέγειν. τὸν γὰρ μέλλοντα ταῦτα ἀκριβῶς καταλαμβάνειν μετὰ ἀληθείας εἰπεῖν δεῖ. **Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν, ἵνα εἰσῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν**». (Α. Κορ. Β' 12, 16.

Ἐνηυθῆ μένηται ὁ Ὀριγένης καὶ ἑτέρου ἐπιχειρήματος ὑπὲρ τοῦ κατὰ δίκαιον λόγον καλεῖσθαι Εὐαγγέλιον καὶ

τὰς ἐπιστολάς » Ἔστι δὲ προσαχθῆναι ἀπὸ τῶν ὑπὸ Παύλου λεγομένων περὶ τοῦ πάσαν τὴν Καινὴν εἶναι τὰ Εὐαγγέλια, ὅσα πον γράφη. Κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου (Ρωμ. Β' 16) ».

7. Ὅρισμός τοῦ Εὐαγγελίου. « Ἔστι τοίνυν τὸ Εὐαγγέλιον λόγος περιέχων ἀπαγγελίαν πραγμάτων κατὰ τὸ εὐλογον διὰ τὸ ὠφελεῖν εὐφραινόντων τὸν ἀκούοντα, ἐπὰν παραδέξῃται τὸ ἐπαγγελόμενον ἢ Εὐαγγέλιόν ἐστι λόγος περιέχων ἀγαθὸν τῷ πιστεύοντι παρουσίαν ἢ λόγος ἐπαγγελλόμενος παρεῖναι τὸ ἀγαθὸν τὸ προσδοκώμενον ». Τοὺς ὅρισμοὺς τούτους κατ' οὐσίαν συμπύπτοντας αἰτιολογεῖ δι' εὐαγγελικῶν χωρίων, ἐν οἷς τὸ τοῦ Ματθαίου ΙΑ' 2 Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν | (ἐρώτησις τοῦ Προδρόμου πρὸς τὸν Χριστὸν), τὸ τοῦ Λουκᾶ ΚΔ' 18, 19, τὸ τοῦ Ἰωάννου Α' 41. **Εὐρήκαμεν τὸν Μεσσία** (λέξεις τοῦ Ἀνδρέου).

8. Ὡς πρὸς τὴν ἐνδεχομένην ἔνστασιν, ὅτι ὁ πρῶτος τῶν ὑπ' αὐτοῦ διατυπωθέντων ὀρισμῶν τοῦ Εὐαγγελίου δύναται νὰ ἰσχύη καὶ ἐν ἀναφορᾷ εἰς τὴν Π. Δ. « ὁ γὰρ νόμος καὶ οἱ προφῆται λόγοι πιστεύονται εἶναι, περιέχοντες ἀπαγγελίαν πραγμάτων κλπ. » γράφει « Λεχθεῖ δ' ἂν πρὸς τοῦτο (τὴν ἔνστασιν δηλ.), ὅτι πρὸ τῆς Χριστοῦ ἐπιδημίας ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, ἅτε μηδέπω ἐληλυθὸς τοῦ τὰ ἐν αὐτοῖς μυστήρια σαφηνίζοντος, οὐκ εἶχον τὸ ἐπάγγελμα τοῦ περὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὄρου ὃ δὲ Σωτὴρ ἐπιδημήσας καὶ τὸ Εὐαγγέλιον σωματοποιηθῆναι ποιήσας, τῷ Εὐαγγελίῳ πάντα ὥστε Εὐαγγέλιον πεποίηκεν ».

9. Ἐξ ἀφορμῆς τῆς μικρῶν ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας τοῦ Χριστοῦ σημειοῦται « Οὐκ ἀγνωστὸν Χριστοῦ ἐπιδημίαν καὶ πρὸ τῆς κατὰ σῶμα ἐπιδημίας τὴν νοητὴν γεγονέναι τοῖς τελειοτέροις . . . πατριάρχαις καὶ

Μαῦσῃ καὶ τοῖς τεθεάμενοις Χριστοῦ τὴν δόξαν προφήταις ». Μεθ' ὃ συνωδὰ τῇ διακρίσει ταύτῃ τῶν Ἰουδαίων « εἰς τελειοτέρους καὶ εἰς νηπίους καὶ ὑπὸ παιδαγωγούς » διακρίνει καὶ τοὺς Χριστιανούς εἰς ἀνθρώπους Θεοῦ, δυναμένους « χωρεῖν τὴν θεότητα αὐτοῦ » καὶ εἰς μὴ τοιούτους. Λόγον ποιεῖται περὶ « Εὐαγγελίου σκιῶν μυστηρίων Χριστοῦ διδάσκοντος », καὶ ἐπιφέρει « Ὁ δὲ φησιν Ἰωάννης Εὐαγγέλιον, αἰώνιον, οἰκείως ἂν λεχθησόμενον πνευματικόν, σαφῶς παρίστησι τοῖς νοούσι τὰ πάντα ἐνώπιον περὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰεσοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ περισταμένα μυστήρια ὑπὸ τῶν λόγων αὐτοῦ, τὰ τε πράγματα, ὧν αἰνίγματα ἦσαν αἱ πράξεις αὐτοῦ ». Συμφώνως πρὸς τὸν τοιοῦτον χαρακτήρα τοῦ Εὐαγγελίου ὁ Ὀριγ. ἀντλῶν ἐπιχειρήματα ἐκ τῆς πολιτείας τοῦ Παύλου ἰδίᾳ « γενομένου Ἰουδαίου, ἵνα τοὺς Ἰουδαίους κερδήσῃ » (πρὸς ὃ φέρει τὸ παράδειγμα τῆς περιτομῆς τοῦ Τιμοθέου, τῆς ἀναληφθείσης ὑπ' αὐτοῦ εὐχῆς τοῦ Ναζιραίου) τοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διδάσκουσι συνίστησι λέγων « Διόπερ ἀναγκαῖον πνευματικῶς καὶ σωματικῶς χριστιανίζειν, καὶ ὅπου μὲν χρῆ, τὸ σωματικὸν κηρύσσειν Εὐαγγέλιον, φάσκοντα μηδὲν εἶναι τοῖς σαρκίνοις, ἢ Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον, τοῦτο ποιητέον. Ἐπὰν δὲ εὐρεθῶσι κατηρτισμένοι τῷ πνεύματι (ἐν τῇ ὑπόσῃμ. διορθοῦται ἀντὶ τῆς πνεύματι : τοῦ ἐν Χριστῷ Χριστιανισμοῦ), καὶ καρποφοροῦντες ἐν αὐτῷ, ἐρώντες τε τῆς οὐρανίου σοφίας, μεταδοτέον αὐτοῖς τοῦ λόγου, ἐπανελθόντος ἀπὸ τοῦ σεσαρκῶσθαι ἐφ' ὃ ἦν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν ».

10. Διακρίνας ἀνωτέρω Εὐαγγέλιον μᾶλλον προσπίπτον καὶ ἦττον προσπίπτον, μᾶλλον δηλ. ἐμβαθύνον εἰς τὰς λέξεις καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ κεκρυμμένα ἀνακαλύπτον νοήματα, χαρακτηρίζων δὲ ἐνταῦθα τὸ μὲν τῶν Εὐαγγελίων τούτων ὡς « οἰοῦναι αἰσθητόν », τὸ δὲ εἰς ἀνοητὸν καὶ πνευματικόν

τικόν, καὶ οὐδεμίαν ἢ ὀλίγην καὶ τῶν τυχόντων» εὐρίσκων τὴν ἀφέλειαν ἐκ τοῦ πρώτου «εἰ μὴ μεταλαμβάνοιτο εἰς πνευματικόν», γράφει περὶ ἑαυτοῦ. «Ἀλλὰ πᾶς ἀγὼν ἡμῖν ἐνέστηκε πειρωμένοις εἰς τὰ βάθη τοῦ Εὐαγγελικοῦ νοῦ φθάσαι καὶ ἐρευνησαι τὴν ἐν αὐτῷ γυμνὴν τύπων ἀλήθειαν».

Ἐπὶ τούτοις γράφω· «Τῶν δὴ εὐαγγελιζομένων ἐν ἀγαθῶν ἀπαγγελία νοουμένων, οἱ μὲν ἀπόστολοι τὸν Ἰησοῦν εὐαγγελίζονται, λέγονται μέντοι ὡς ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐαγγελίζεσθαι καὶ αὐτὴν πῶς οὖσαν Ἰησοῦν. Ἰησοῦς γὰρ φησιν «**Εγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις**» καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων αὐτοῦ». Τῶν εὐαγγελιζομένων νοουμένων ἐν ἀγαθῶν ἀπαγγελία» πιστούμενος ἀπὸ τῆς Γραφῆς, (ψαλμ. ΞΖ' 12, 13. ΞΗ' 12. Ἦσ. ΝΒ' 7) παρασκευάζει τὸν περαιτέρω λόγον.

11. Προβαίνει εἰς τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶνε ἀγαθὰ, ἃ εὐαγγελίζονται οἱ Αὐτὸν εὐαγγελιζόμενοι. «Ἐν μὲν γὰρ ἀγαθὸν ζωὴ, Ἰησοῦς δὲ ζωὴ. Καὶ ἕτερον ἀγαθὸν φῶς τοῦ κόσμου, φῶς τυγχάνου ἀληθινόν, καὶ φῶς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ἄλλο ἀγαθόν... ἡ ἀλήθεια. Καὶ τέταρτον ἢ ἐπὶ ταύτην φέρουσα ὁδός... ἀνάστασις. Ἀλλὰ καὶ θύρα. δι' ἧς τις εἰς τὴν ἄκραν εἰσέρχεται μακαριότητα ἀγαθόν. Τί δὲ δεῖ περὶ σοφίας λέγειν... Ἀγαθὸν γὰρ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ... Ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἤδη ὄγδοον ἡμῖν ἀγαθὸν καταλέγεται, ἧτις ἐστὶν ὁ Χριστός. Οὐ σιωπητέον δὲ καὶ τὸν μετὰ τὸν Πατέρα τῶν ὄλων Θεὸν Λόγον οὐδενὸς γὰρ ἔλαττον ἀγαθὸν καὶ τοῦτο τὸ ἀγαθόν... Τίς δὲ διστάξει (sic), εἰ αὐτοδικαιοσύνη ἀγαθόν ἐστι καὶ αὐτοαγιασμός καὶ αὐτοαπολύτρωσις. ἄπερ καὶ αὐτὰ οἱ Ἰησοῦν εὐαγγελιζόμενοι εὐαγγελίζονται, λέγοντες αὐτὸν γεγονέναι ἡμῖν δικαιοσύνην ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἁγιασμόν καὶ ἀπολύτρωσιν». Χαρακτηρίζων μετὰ τὴν ἀπαριθμῆσιν ταύτην ὡς «δυσεξαρίθμητα τὰ ὑπάρχοντα ἐν τῷ Ἰησοῦ ἀγαθὰ καὶ σημειούμενος, ὅτι «Ταῦτόν ἐστιν εἰ-

πεῖν, ὅτι τὸν Σωτῆρα οἱ Ἀπόστολοι εὐαγγελίζονται, καὶ τὰ ἀγαθὰ εὐαγγελίζονται» προστίθωσι λέγων «Οὐχ οἱοί τε δὲ ἦσαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ τούτων ζηλωταὶ εὐαγγελίζεσθαι, τὰ ἀγαθὰ, μὴ πρότερον Ἰησοῦ αὐτοῖς αὐτὰ εὐαγγελισαμένου», ὅπερ καὶ πιστοῦται οὗτος καὶ ἀπὸ τῆς Γραφῆς (Ἦσ. ΝΒ' 6. 7· Μ' 2).

12. Τῷ ἄνω ρηθέντι καὶ χαρακτηρισθέντι Εὐαγγελίῳ περιλαμβάνει ὁ Ὄριγ. καὶ πάντα τὰ εἰς Αὐτὸν καὶ τοὺς Αὐτοῦ γενόμενα λυπηρὰ ἢ ἀγαθὰ, οἷον ἡ πράξις τῆς ἀλειψάσης Αὐτὸν μύρω, ἢ προδοσιὰ τοῦ Ἰούδα, ἢ Σταύρωσις, κλπ. Ἀξιοσημείωτον ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως ἐνταῦθα, ὅτι τοὺς ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλοῦτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου συμπυκνωμένους συνωδᾷ τῇ σχετικῇ παραβολικῇ ἱστορίᾳ τοῦ Κυρίου τίθωσι ἐν παραλλήλῳ πρὸς τοὺς στεφανώσαντας τὸν Ἰησοῦν ἀκάνθαις.

13. Ὅτι καὶ Ἄγγελοι συμμετέχουσι τοῦ εὐαγγελίζεσθαι. Πρβλ. Λουκ. Β' 10, 11.

14. Κλείων τὸν περὶ Εὐαγγελίου λόγον, ὁρμώμενος ἀπὸ τῆς φράσεως τοῦ Μάρκου «Ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγελίου Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ» καὶ τοῦ Παύλου ἀκατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου» καὶ ὑπονοῶν καὶ ἐνταῦθα κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἀντικείμενον ἔχει τὸν Χριστὸν καὶ τὰ κατ' Αὐτὸν καὶ τοὺς μαθητὰς Αὐτοῦ, ἐξηγούμενος πάντως τὴν λέξιν **ἀρχὴ (ἀρχὴ τοῦ Εὐαγγ. Ἰ. Χρ.)** χαρακτηρίζει ὡς ἀρχὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἢ Αὐτὸν ἢ πᾶσαν τὴν Π. Διαθήκην, τύπου αὐτῆς ὄντος Ἰωάννου ἢ διὰ τὴν συναφὴν τῆς Καινῆς πρὸς τὴν Παλαιὰν τὰ τέλη τῆς Π. διὰ τοῦ Ἰωάννου παριστάμενα. Ἐφ' ᾧ καὶ παρατίθῃσι τὴν ἀρχὴν τοῦ κατὰ Μάρκον (Α' 1—3), ὅποθεν ἀντλεῖ καὶ ἐπιχείρημα κατὰ τῶν Γνωστικῶν, τῶν ἀποδιδόντων τὴν Π. Δ. εἰς τὴν καινὴν ἀρχήν. «Ὅθεν μοι ἐπεισι πῶς

δυοὶ θεοὶ προσάπτουσιν ἀμφοτέρας τὰς Διαθήκας οἱ ἑτερόδοξοι, οὐκ ἔλαττον καὶ ἐκ τούτου τοῦ ρητοῦ ἐλεγ-
χόμενοι».

Συμπληρῶν ἐνταῦθα τὰ τῆς προηγουμένης παραγράφου
παρατίθωσι τὸ Ἀποκαλύψεως ΙΔ' 8. 7 περὶ τοῦ Ἀγγέλου
τοῦ «ἐπὶ τέλει εὐαγγελιζομένου πᾶν ἔθνος».

15. Ἀπόδειξις καὶ ἐκ τῶν Πράξ. Η' 32. 35, ὅτι ἀρχὴ
τοῦ Εὐαγγελίου ἡ Π. Δ. «Πῶς γὰρ ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ προ-
φήτου εὐαγγελίζεται Ἰησοῦν, εἰ μὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ Εὐαγγε-
λίου μέρος τι Ἡσαΐας ἦν ;».

Ἀξιοσημεῖωτοι καὶ αἱ τὰ ἀνωτέρω πάντα, προσαιμίο-
θέσω ἐπέχοντα, κατακλείουσαι λέξεις τοῦ Ὄριγ. «Ἦδη δὲ
αἰτώμεθα συνεργῆσαι διὰ Χριστοῦ ἡμῖν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι
πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐν ταῖς λέξεσιν ἐναποτεθησαυρισμένου
μυστικοῦ νοῦ».

Π. Κομνηνός